

Ranunculus hortensis II.

Ranunculus filuestris I.

prorsus aridis, secus vias & in locis hortorum incultis sponte exit: in pratis quoque & non raro iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quod in hortis tantummodò gignatur, hortensis dicitur, sed quia ferè præ ceteris hortis sit familiarior; atque in his creberrimè $\pi\rho\upsilon\iota$ siue Gramini permixtus reperiatur, vbi & eius flosculi quandoque multiplicatis nascuntur foliis.

Maior ac deinde seriùs multò vigent flores.

Ranunculi esse speciem, non modò florum, verùm & ipsa totius herbæ facies & facultas ostendunt. Plinio Polyanthemum est, quod & à nonnullis Batrachion appellari testatur: vulgò *Woterbloemen*: Germanice *Schmälzblum*.

Temperamento hæc herba calida quoque & exurens est, Ranunculis similis, paulò tamen mitior. Caustica vi, inquit Plinius, exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit; eademque vitilignes concorporant.

De filuestribus Ranunculis. CAP. II.

INTER filuestris Ranunculos caules primi sunt rotundi, læues, interius vacui, subinde crassi, in alas diuisi: folia in longis, crassis, pinguibus pediculis, lata, læuia, marginibus incisa: flosculi in cacuminibus lutei, pallidiores & minores quàm hortensis Ranunculi, atque inde capitula, primùm erumpentis Myacanthæ asparagi cacumen æmulantia: radices candidæ multis fibris capillatæ: tota stirps dilutè virenti resplendet colore.

In palustribus & iuxta riuulos, nõ rarò in scrobibus ac fossis aquas habentibus, aliisque similibus locis exoritur. Nonnullibi etiam lætior, maioribusque luxuriat foliis & caulibus, alibi minor.

Reperitur & purpureo flore, vt quidem Dioscorides ait, sed rarò, Cordus addit, in Germania; in Belgio verò nusquam.

Proximus caulibus ac foliis est non perinde læuibus, diluti coloris aut resplendentibus, sed obscurius omnino virentibus, & non rarò è puniceo colore nigricantibus, nonnihil quoque, hirsutis ac lanuginosis, sed tamen perquam exiguum: folia in quinque; instar Pentaphylli, sed tamen dissimiles, latiores easque lacinosas partes profundioribus sectionibus diuiduntur: cauliculi omnes ad cubitalem vel etiam ampliorem assurgunt altitudinem: flores auricolores elegantes, forma & magnitudine hortensis: semen ferentia capitula familia: radices fibrosæ, è quarum capitibus nerui subinde obliqui, quibus propagatur. Est hæc frequenter altior & ramosior non modò quàm hortensis, verùm etiam quàm palustris & aruensis.

In pratis reperitur, locis paulò ab ipsis scrobibus aut fossis remotioribus, nequaquam tamen aridis aut irriguis. Luxuriat hortis illatus, & flores non rarò producit multiplicatos.

Tertio Ranunculo, quem Aruensem nominant,

Ranunculus filuestris II.

nant, minora ac teneriora sunt folia, sed magis ac variè dissecta, diluti viroris: cauliculi recti, rotundi: flores parui, lutei, pallentes; quibus subnascitur non Asparagi cacumini similis orbiculus, sed latum, asperum, & pungens capitulum, ex aliquot congestam feminibus maiusculis, planis, acuminatis & breuibus, minimè tamen innocentibus, spinis obtitis: radix candidis quoque & capillaceis fibris constat.

In aruis plerisque, locis alsiosis, vbi humidius solum, gignitur.

Ranunculorum horum flores Maius ac Iunius menses, & subinde, sed tamen rarius, post sequentes dant.

Dicitur autem Ranunculus Græcis βυτεγχορῶν, à nonnullis σέλινον ἀγροῖον: Germanis Hanenrus, & Hanenwoet: Gallis Bacinet: Italis Pic coruino: Hispanis Yerua beida. Apuleius plures appellationes adfert, inter quas sunt, γελωτοφύη, καυστική, ροσέλινον, καὶ ἄσπικη, ἠφαιστον, Apium risus, Herba scelerata, Apiastellum, Dentaria, Auricomum. Pauca autem harum appellationum omnibus, nonnullæ his; quædam aliis speciebus propriae magis videntur. Plinius Strumeam etiam appellari refert. Nostri, ait, herbarij Strumeam vocant, quoniam medetur strumis.

Prima species ροσέλινον καὶ σέλινον ὑδάτιον, Apium palustre, Ranunculus aquatilis dici potest, nec male Apiastellum: Germanicè Wasserhanenfus / Waterhanenwoet. Et primus est Ranunculorum à Dioscoride descriptorum: quod ex ipsa descriptione satis est manifestum.

1.
Primus
Ranuncu-
lus Diosco-
ridis

Ranunculus filuestris III.

Proximam speciem nostri Λυπαεῖς κλαυθεν / id est, vngues aut pedes Leopardi dicunt. atque hic est Ranunculus auricomus, & Democriti Chrysanthemum. Plerique minùs rectè Pedem coruinum faciunt. Posset iste Dioscoridis secundo respondere, nisi is, qui Illyricus cognominatur, huic similior esset.

2.

Tertius aruensis & à semine spinis horrente Echinatus Ranunculus vocatur: Germani Weisshanenfus & Ackerhanenfus.

3.

Omnes autem qualitatem, Galenus ait, vehementer acrem possident, adeò vt cum dolore exulcerent: hac ratione si moderatè ac conuenienter vtare, psoras & lepras excoeriant, & vngues diuellunt: tum leprosis stigmata digerunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant, pauco tempore admota: nam si diutiùs inhæreant, non excoeriat solum ipsa cutis, sed & in crustam vritur. Atque hæc omnia caulis & foliorum sunt opera, si imponas virentia.

Porro radix arefacta sternutationem prouocat, similiter aliis quæ valenter desiccant: sed & dolentes dentes iuuat, & vt frangat eos; valenti scilicet exiccatione; & vt semel dicam, calida & sicca valde est radix, tum vniuersa adeò herba. Hæc Galenus.

Ranunculus Illyricus.

Ranunculus folio Graminis.

1. **E**XTERNORVM Ranuncolorum, qui videlicet Belgio peregrini sunt, vnus Illyricus cognominatus, cauliculos fert tenues, teretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga plurimis fissis incisuris, vtraque subcandida, & nonnulla tenui lanugine conuestita: flores luteolos, pallidiores, quàm Auricomi Ranunculi: semina verò vt illius: radices multis parvis tuberibus veluti granis aut oblongiusculis exiguis bulbulis coherentes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum aliis flores seminaque producit.

Vniuersa autem stirpis huius constitutio & figura cum secundi Dioscoridis Ranunculi descriptione conuenit. Nam lanuginosior est quàm alij, caulis satis longus est, & foliorum incisuræ quàm plurimæ. Verisimile autem est, non modò in Illyrico, verum & Sardinia quoque insula reperiri: vtraque siquidem regio maris Mediterranei vndis alluitur.

Secundus
Ranuncu-
lus Diosco-
ridis.

Dioscorides enim refert Ranunculum *χρωδίστερον*, siue lanuginosiorum esse; & *μακροκαυλότερον*, siue longioris caulis; & *ἐντομας ἔχειν πλείους τῶν φύλλων*, id est, foliorum incisuras siue sectiones quamplurimas habere: nascique plurimùm in Sardinia insula.

Plinij locus
resistens.

Eadem quoque de hoc secundo genere Plinius lib. xv. cap. xii. nisi quòd non lanuginosius, sed foliosius esse scribat: sed suspicio est, pro foliosius, restituendum esse pilosius.

Gelotophyllis.

Nominatur autem secundus Ranunculus *σέλινον ἀγρον*, id est, Apium siluestre, item & Herba Sardo. Potest & Apium risus & *γελωτοφυή* dici. Esse & hæc videtur Gelotophyllis illa, cuius Plinius lib. xxi. cap. xvii. meminit; qua cum vino & Myrrha bibita, varias ait obseruari species, ridendi que finem non fieri, ni potis nucleis Pineæ nucis, cum Pipere & Melle in vino Palmeo.

2. Secundo externorum siue peregrinorum Ranuncolorum folia sunt oblonga, angusta, nequaquam fissa, sed Graminis aut Tritici æmula; è diluto & albicante cæruleo colore virentia: cauliculi breuiore, palmam aut sesquipedem tantùm alti: flores seminaque vt Illyrici, sed radices multis tenuibus confibratæ.

Circa Narbonam & alibi in pratis reperiri fertur: veteribus cognitum fuisse nondum constat.

Nomen

Ranunculus Lusitanicus.

Ranunculus flore albo.

Ranunculus montanus.

Nomen ei nullum datum, nisi quis velit ab ipsa foliorum similitudine Ranunculum gramineum dici.

Tertius inter externos Lusitanicus Ranunculus, reliquis humilior est; foliis exit latis, venosis, laevibus, relucetibus, indivisis, margine tantum aliquantulum incis: pediculis ab ipsis radicibus palmaribus absque adnatis, in quorum singulis flos vnicus, luteo auri colore resplendens, odoratus, maior & foliosior quam aliorum; staminibus in medio concoloribus, inter quæ capitulum emicat. pro radicibus multa quasi grana veluti Illyrico Ranunculo, sed longiora.

In Lusitaniæ & Beticæ Hispaniæ montibus viret, floretque hibernis mensibus, ac non raro ipsa Bruma.

Nostri Lusitanicum & hiemalem Ranunculum appellant. Dioscoridis tertius est, quem ait, σφόδρα μικρόν καὶ ἕσσομον (exemplaria pleraque δύσσομον minus bene habent) τὸ ἀνδρὸς λευσοῦ ὄμοιον, id est, multò minorem, odoratum, & florem auro similem: cuiusmodi Lusitanicum hunc esse ostendimus.

Externorum quartus humilis similiter est. cauliculo affurgit breui, tenui, singulari, in cuius fastigio flosculus quinquefolius aliorum æmulus, sed albidus, odore destitutus: succedente capitulo ex multis exiguis granulis coaceruato. folia latiuscula, ambitu crenata splendent, ac è virore nigricant: radix multis albidis fibris cohæret.

Huius verò & species quædam, foliolis profundius incis, & flore maiore, ac subinde foliosiore.

In

3.

4.

Ranunculus tertius Dioscoridis locum emendatus.

Ranunculus flore globofo.

Ranunculus Constantinopolitanus.

In Pannoniæ montium summis ac sæpè niuosis iugis, diligentia Clariss. Caroli Clusij reperti ad hortos etiam translati sunt, in quibus flore alios Ranunculos antecedunt. In montibus seriùs & soluta demum niue florent.

Montanus dicitur Ranunculus, idem verò & Pannonicus cognominari potest. Dioscoridis quartum esse satis apparet. Hunc enim tertio similem, id est, paruum ac humilem; & flore lacteo esse refert.

5. Albus Ranunculus externorum quintus, foliis in laciniis sectis & crenatis, sed tamen maioribus, secundo siluestrium accedit, sesquicubitalis caulis in alas sparsus, in quibus flores ut ceteris Ranunculis, sed albidis & lactei candoris; staminibus tamen in medio subluteis capituli rudimentum ambientibus, quod ex confarctis seminibus quoque constat: radices fibræ sunt.

In plerisque Galliæ, præsertim Narbonensis, montibus, & apud Allobroges subinde reperitur.

6. Accedit his & sextus globosi floris Ranunculus, qui foliis, caulibus, radicibusque, satis secundum siluestrium retet: flos eius quoque auricolor, verum maior, plurimumque toliorum, qui non totus panditur aut explicatur, sed in globuli formam collectus, nascenti quodammodò similis, viget: succedunt exiguæ tres aut quatuor simul cohærentes siliquæ sursum arrectæ, in quibus semen minutum nigricans.

Proferunt hunc Heluetiorum montes, & præsertim is, quem Fractum nominant.

Gesnerus ait, Trollium florem vulgò dici.

Ad Aconiti genera à nonnullis refertur, propter eas quas profert siliquas: nos tamen inter Ranunculos retinere maluimus.

7. Accedere & istis potest, quem Clusius in suis per Hispanias obseruatis, Constantinopolitani cognomine exhibet: folia huic laciniosa quoque sunt ac incisa, diluto colore virentia: caulis pedem altus, in ramulum vnum aut alterum quandoque diuisus, foliis minoribus ac tenerioribus adnatis: flos multiplex è purpura rubet. subsunt multæ ab vno capite dependentes oblongæ, tenues radiculæ, colore subluteæ.

In Orientis regionibus iuxta Constantinopolim reperitur.

Potest

Potest esse primi generis purpurei floris Ranunculus apud Dioscoridem . & verisimile est non perpetuo aut vbique multipliciter facto flore, sed & simplici non raro nasci.

Est autem externorum horum omnium Ranunculorum facultas vehementer quoque calida, acris & exulcerans, & Illyrici potissimum, Sardoam quam diximus esse herbam:

De Ranunculo tuberoso.

CAP. IIII.

Ranunculus tuberosus.

Ranunculus tuberosus flore multiplici:

TUBEROSVS Ranunculus variè dissectis, latis ac virentibus foliis, cauliculis, auri calore splendentibus flosculis, semineque in capitulis aspero, hortensem aut siluestrium alterum satis refert; sed radix instar rotundi globuli, paruo exiguoque Rapo similis, ex qua tenues gracilesque dependent fibræ.

Prouenit in incultis & aridis Germaniæ ac Belgij nonnullis locis: ad hortos translatus sæpè luxuriat non modò foliis, sed & floribus dense multiplicatis. Nascitur & alicubi amplior ac maior, veluti in Britannia insula siue Anglia, vbi rapum eius in maiorem excrescit quantitatem. Qui ad hortos Belgij translatus, lætior etiam gignitur, & non modò flores multiplicans, sed ex vno & alterum etiam subinde promit.

Dioscorides huius non meminit: Apuleius verò ab aliis separauit, seorsum de ipso agens, & peculiariter Batrachion appellans: vnde & Apuleij Batrachion dicitur. vulgò Rapum D. Antonij nominant.

Non minùs autem huius acris, quàm aliorum vis & facultas. Vñus est præcipuè rapi, quod plerique pestilenti bubone correptis cum sale contusum statim initio, aut femori, aut brachio apponunt, ita virus & morbi malignitatem ad ignobiliorem partem atrahentes. Exulcerat enim, & vesicam mox excitat, cuiusque corporis partì fuerit applicatum.

Apuleius, si lunatico in ceruice, inquit, ligetur lino rubro Luna decrescente, cum erit signum Tauri vel Scorpionis parte prima, mox sanabitur. Item, herbam Batrachion tusam cum sua radice mixto aceto impones his, qui habent cicatrices nigras; exedit eas, & similem corpori reliquo reddit colorem.

De

De Flammula Ranunculo. CAP. V.

Flammula Ranunculus.

Flammula Ranunculus folio ferrato.

F L A M M U L A hæc cauliculis affurgit cubitalibus ferè, nonnihil geniculatis, folia circa quos sunt oblonga, Salicis similia, longiora tamen, per margines subinde ferrata: flores quales Ranunculis lutei, pallidiores paulò: semen in capitulis simile: radices fibrosæ vt & aliorum Ranunculorum.

Humidis & riguis gaudet, præsertim vbi sterilius solum: apud Hollandos feliciter adolescit; vbi bicubitalem altitudinem quandoque assequitur.

Vnà cum aliis Ranunculis Maio mense flores facit.

Recentiores Flammulam, & Ranunculum Flammulam vocant: Cordus Ranunculum *πλατύφυλλον* dicere maluit: alij Ranunculum longifolium: Belgæ *Egeltoaten*. Ferunt enim hanc ouillo generi esse perquam perniciosam, ouesque hac pastas herba, inflammationes iccinoris, internorumque viscerum erosionibus ac exulcerationibus corripit, quod malum *eg.* vulgò appellant: vnde herbæ nomen.

Meminit & Plinius lib. XXI. cap. XIII. herbæ cuiusdam ab exitio iumentorum quidem, *Ægoletirò* sed præcipuè capratum, *Ægoletron* appellatæ; suspicari fortè licet, hanc esse, sed affirmare non æque facile.

Cleoma. Occurrit apud Octauium Horatianum *Cleoma* herba, quam ait nasci in humidis, & Sinapi similem esse. Si autem forma similis, à Flammula ista differens est. Nam Flammula hæc Sinapios formæ non respondet.

Facultate autem Flammula Ranunculus ceteris Ranunculis similis est, acris similiter, exulcerans, & vesicas faciens.

De Pulsatilla. CAP. VI.

F O L I I S Pulsatilla plurimis, tenuiter dissectis, asperis & pilosis agrestem quodammodò æmulatur Pastinacam; tenuius tamen diuisa ac hirsutiora sunt: surgunt inter hæc cauliculi semissem alti, tenues & hirsuti, vnico sociati foliolo minore, in fastigiis quorum flosculi, è senis foliolis oblongis, & non rarò reflexis; colore vt plurimum Violæ nigræ purpureo, quandoque candido, aliàs; luteo, rariùs rubente; staminibus in medio luteis: capitulum succedit

Pulsatilla.

Pulsatillæ altera Icon.

succedit villosa cæsarie comosum & incanescens, sub qua semen: radix longa; digitalis quandoque crassitudinis.

Apud Gallos locis incultis gigni Ruellius scribit, nouoque Vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent: apud Germanos satis frequens locis asperis & lapidosis, & subinde in ipsis rupibus, & quidem flore purpurei ex cæruleo coloris: qui pro locorum ratione aut intensior aut remissior. In siluis siquidem ac vmbrosis dilutiore colore quasi inalbicat flos, in apricis coloratior est: albidis floris Auerniæ & Narbonensis Galliæ montes suppeditant: lutei Taurinenses Allobrogum: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe se habuisse, Petrus Pena & Matthias Lobelius referunt.

Galli *Coquelourdes*: Germani *Küchenschell* nominant: vulgò Pulsatilla; & à nonnullis Apium risus dicitur. Non est tamen herba Sardoia, quæ proprie Apium risus videtur appellanda. Non est etiam Ranunculi, neque etiam Anemones (nisi fortè siluestris) species; vtrisque tamen & præsertim facultatibus accedit.

Est enim Pulsatilla vehementer acris, quamcumque contigerit corporis partem, si impo- natur trita, exulcerans & erodens: Ranunculis haud inferior, proinde & calida vehemen- ter ac sicca.

De Anemonibus. CAP. VII.

ANEMONES multæ & differentes reperiuntur. Dioscorides has ad duo conatus est re- ferre genera: quamdam enim, ait, *ἡμῆρον*, cultiuam aut hortensem dixeris: aliam verò *ἀγρίαν*, id est, siluestrem esse: & satiuæ plures addit reperiri species, quas tamen non foliorum florumve forma, sed coloribus tantummodò distinguit. Nos eas quæ nobis occurrerunt, referemus.

Prima harum folia habet pauca, sed in lacinias diuisa, secundi ex siluestribus Ranunculis aut hortensis satis similia, sed tamen minora: flos in breui & palmum alto pediculo emicat, ex XII. aut. XIII. foliolis angustis, oblongis, & acuminatis; in quorum medio capitulum ali- quot circumseptum staminibus, quod exili incanescit piloso flocco, cui subest semen. radix initio Oliuæ magnitudine, sed temporis progressu adaugetur, & grandior facta veluti geni- culis articulatur, obliqua, non rectè descendens, fibris adhærescentibus nonnullis. Color
flori

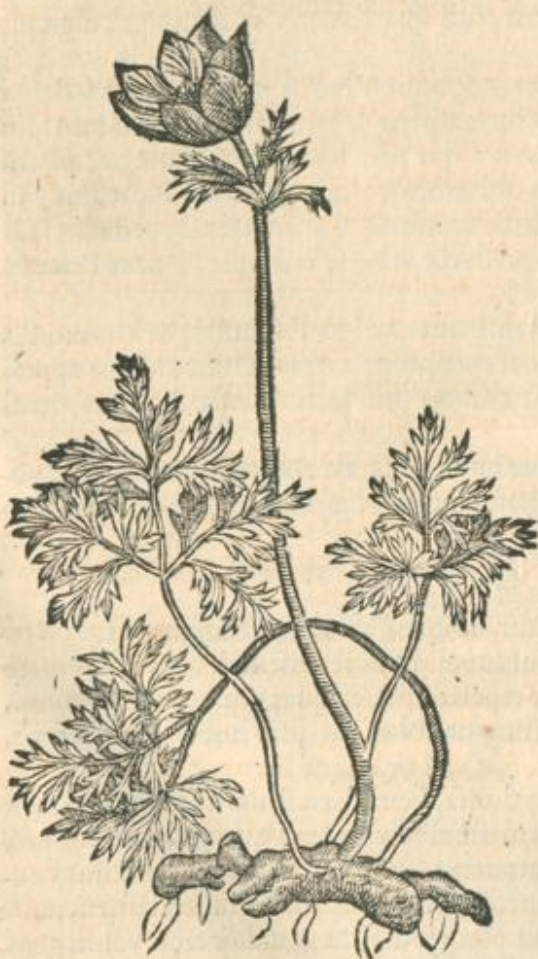
Anemone I.

Anemone II.

Anemone III.

Anemone IIII.

flori

Anemone IIII.

Anemone V.

flori elegans est, in dilutiore purpura rubens, qui quandoque ab vtraque, aliàs ab interiore tantùm relucet parte intensior, exterius remissior & inalbicans. Huius generis & albidus sunt flores, sed rariores.

Proxima Anemone folia promit quàm præcedens ampliora & hortensis Ranunculi similia, attamen minora, trigemina videlicet cohærentia: flores huius ex XIII. aut XIII. quoque foliis, sed haud acuminatis, ac subinde repandis committuntur, colore cærulei, & Cyaneo flori concolores; staminibus luteis medium orbiculum amplectentibus; quòd nullis incanescit pilis. sed veluti Ranunculi, Asparagi æmulatur germen: radix obliqua, crassa, genicula tuberaque plura habet.

Tertiæ Anemones maiora sunt folia, crebrioribus ac tenuioribus etiam diuisuris infecta; pediculus similis: flos maior, magnitudine cum Papaueris Rhœadis ferè decertans, VII. aut VIII. foliorum tantùm; pulchro Violæ nigre purpureo arridens colore, paulò tamen dilutiore: capitula huius pubescunt vt primæ: radix oblongior, crassior, similiter obliqua, crebrius geniculata, puniceo colore subnigricans. Est huius rubens quoque species, flore phœniceo, & vt Rhœadis colorato, item tertia etiam candida. Ad hanc referenda videtur, quæ in Pannonia occurrit, foliosa admodum, maior, ac altior, flore candidissimo.

Quarta Anemone tertiam foliis, cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoque magnitudinis, Rhœadis colore rubens, densis & frequentibus stipatus foliolis multiplex; quorum X. aut XII. exteriora maiora, interiora verò reliqua exigua.

Quinta species foliis Ranunculum refert hortensem, sed tamen minoribus: flos paulò maior, senis ferè constat foliolis, candidus, aut è purpura rubens, sed modò dilutiore, aliàs intensiore colore: capitula aspera, parua, nuda: radices tenuiores, sed obliquæ quoque, nihil aut exiguum geniculatæ, demissis aliquot deorsum fibris.

Huic similis sexta est, foliis tantummodò floreque minor, eoque luteo, Ranunculi floribus concolor: radix similis quintæ.

Properat huc & alia quædam, tametsi foliis differens. Neque hæc enim Coriandro aut Ranunculo folia gerit similia, sed intar Trifolij potius: cohærent siquidem terna non magna, lata, acuminata, indiuisa, margine tantummodò crenato: cauliculus palmum altus; cui flos insidet candidus, aut ex albedo purpurascens; formam Ranunculi florum æmulatus, qui marcescens nonnihil purpurei coloris contrahit: radix etiam obliqua, in

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Anemone trifolia.

Anemone
siluestris.Phœniceus
color.Dioscoridis
locus cor-
ruptus.Adonidis
flos.

propagines quasdam extuberat, non absque capillamentis fibrosis subnatis.

Anemonum autem quintum & sextum genus, in pratis & siluis, præsertim locis humidioribus ac umbrosis, in Germania ac Belgio reperiri queunt. candidi floris maior generis tertij, in Austria secus vias locis incultis exit: reliqua peregrina sunt, quæ nobis nobilissimi viri D. Ioannis Brancionis amplissimus ac ditissimus hortus præbuit.

Flores Anemones Aprili vt plurimum mense Belgium conspicit.

Referendæ autem omnes hæ Anemones ad *ἡμέγευς*, siue fatiua, sunt; excepta tamen Pannonica, quæ siluestris, tamen si florem non habeat Phœniceum. Nam non minus huius colore floris differentes species reperiri posse quàm fatiua, verisimile.

Est enim siluestris Anemone, auctore Dioscoride, *καὶ πάντα*, id est, omnibus suis partibus, fatiua maior, foliis latior ac durior: caput habet oblongius, florem *φαινεύου* siue phœniceum, & radículas tenués, numerosas.

Phœniceus autem color is est, qui in erratici siue Rhœadis papaueris flore relucet. Nam & huius *ἀνθεὶς φαινεύου*, id est, Phœniceus flos.

Similem autem hanc siluestem Anemonem, Argemonæ ac Rhœadi Dioscorides innuit, referens plerosque aberrantes Argemonem appellare Anemonem, propter colorum in floribus similitudinem. Neque aliam etenim Anemonem

(quod plerique suspicantur) quàm siluestem Argemonæ ac Rhœadi similem facit. Reliquæ siquidem Anemones fatiua, & minores sunt, & variè coloratos flores promunt.

Dioscoridis exemplaria hoc loco perperam dictionem *σπατάριον* habent, vt non solum ipse sensus verborum, sed & Plinij exemplar satis ostendit, Eupatorij vocem non admittens. Cuius hæc sunt, Dioscoridis cōsentientia, verba, lib. xxi. cap. xxiii. Hanc (scilicet siluestem) errore ducti Argemonem putant multi: alij rursus Papauer, quod Rhœan appellauimus. sed distinctio magna, quod vtraque hæc postea floret. Nec autem succum illarum Anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi Asparagi cacumen. hæc Plinius. Dioscorides discrimen simile harum etiam adfert: In Argemone, inquit, & in Rhœade Papauere minus saturatus est phœniceus color: & ambæ serius florent. Et Argemone quidem succum emittit croceum, & ad gustum vehementer acrem: Rhœas verò candidiorem & acrem. Ambæ verò in medio capita habent siluestri Papaueri similia, verum Argemonæ caput supernè aliquanto crassius est; Rhœadis angustius. At Anemones neque succum remittunt, neque capita siue calyces habent, sed quali Asparagi cacumen.

Acceptit *ἀνεμόνη*, *ἀπὸ τοῦ ἀνέμου*, id est, à vento, nomen. Numquam enim se aperit flos, nisi vento spirante, auctor Plinius; vnde & Herba venti nonnullis.

Ouidius Adonidis florem describens, Anemonem videtur adumbrare lib. x. Metamorph.

— Sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit, sicut fuluo perlucida calo
Surgere bulla solet, nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quæ lento calan: sub cortice granum,
Punica ferre solent; breuis est tamen usus in illo:
Namque male harentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

Bion Smyrneus Poëta vetus in Adonidis epitaphio, Anemonem ait natam ex lacrymis Veneris, Adonidem desilentis.

Ceterum Anemonæ ambæ vim habent, auctore Dioscoride, acrem. Galenus omnes extra-

hendi,

trahendi, & attrahendi, & ora vasorum referandi facultatem obtinere scribit. Itaque radix, ait, commanducata pituitam euocat: succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcera Anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, mensesq; apposita eliciunt, & lac trahunt. & lac quidem attrahere, Dioscorides inquit, folia & caules cum pri-fana cocta, & in cibo accepta: menses verò eadem ciere in pello apposita.

De Aconito Pardalianche.

CAP. VIII.

Aconitum Pardalianches primum.

Aconitum Pardalianches alterum.

ACONITA veteribus duo sunt, Pardalianches vnum, & Lycoctonon dictum alterum. Aconitum Pardalianches foliis exit subrotundis, latis, dilutè virentibus, mollibus, tenuique lanugine pubescentibus, Hederæ cuiusdam, ac vnus Cyclamini foliorum quidem forma, sed amplioribus, ad Cucumeris magis accedentibus, huius tamen & minoribus & mollioribus caulibus dodrante altior, & ipse lanugine haud carens, striatus, quasi multiangulus, alioqui rotundus, qui in pauculos diuinit ramulos, ipsis fastigiis flores promit Chrysanthemum æmulos; & medio videlicet disco, & orbiculato ambitu luteos, qui in tenues & candidos pappos resoluuntur, quibus subsunt exigua nigricantia semina. radiculæ haud magnæ, candidæ dum recentes sunt, geniculis veluti articulatæ, non rectè descendunt, sed per obliquum Graminis modo serpunt; & subinde extuberantes nouella protrudunt germina (ita sese multiplicante stirpe) demissis etiam ab ipsis tuberosis partibus, aliquot deorsum concoloribus fibris. Referunt radiculæ exanimatos scorpiones: nam anterior & tuberosior cauliculis proxima, corpusculum cum pedibus; posterior articulatam exprimere videtur caudam.

1.

Alia verò & huius species subinde occurrit, antedicta paulò maior, saturatiùs virens, procerior, cuius radix longior minus serpit, & vtrunque adnatis Cammarum citiùs, quàm Scorpionem refert.

2.

Aconitum Pardalianches montanis, asperis, saxosis & abruptis gignitur locis, in ipsis etiam Alpium iugis. Descendit quandoque ad mitiora. In hortis Belgij nimis felicitur adolescit: vbi Maio mense flores conspicui sunt.

Dicitur Græcis ἀκόνιτον παρδαλιανχῆς: item & κάμμορον, μουκτόνον, θηλύφονον, θηλιόφονον.

Thelypho-
non Theo-
phrastii.

Theophrastus tamen de Aconito, Myophono & Telyphono seorsum egit. Et Aconitum quidem lib. ix. aliud omnino ab isto describit, de quo cap. x. sequente agemus. Myophonon,

o 3

quod

quod significatione cum Myocotono conuenit, inter suffrutices ferulaceos vnà cum Fœniculo, Hippomaratro, Ferula, & similibus refert. Relinquitur Thelyphonon. Aconito Pardalianchi Dioscoridis istud respondet, de quo lib. ix. ita scribit: *θηλύφονον*, quod *σκόρπιον* vocant, quia radicem similem scorpionem habet, admotum scorpionem occidere aiunt; & cum reuiscere possit, si Helleboro albo aspergatur.

Plinius de Thelyphono ac Aconito diuersis quoque ac seiunctis agit locis: & de Thelyphono quidem lib. xxv. cap. x. ubi ipsum Scorpionem dicit, & quæ apud Theophrastum, refert: de Aconito verò lib. xxvii. cap. xi. quo loco pleraque, quæ Thelyphoni sunt, repetit, quæ tamen de Aconito non habet Theophrastus.

Locus Dioscoridis animaduertus.

Dioscorides autem radicem non scorpioni, sed caudæ eius similem modò ait: *ῥίζα ὁμοία σκορπίου ἕρπαι*. Sed fortasse, vt apparet, dictio *ἕρπαι* redundat, & legendum cum Theophrasto, *ῥίζα ὁμοία σκορπίου*.

Nomen autem huic Aconito ab ipsis cauitibus, præruptis & saxosis locis, quæ Græcis *ἀκόνας*, esse Ouidius *Metamorphoseon* vii. sentit:

*Quæ quia nascuntur dura vinacia caute,
Agrestes Aconita vocant.*

Officinæ error.

Aconitum autem quod descripsimus, herbarum studiosi, plurimi quidem, Doronicum appellant: Officinæ pharmacopœorum passim pro Doronico quoque radículas huius medicamentorum cõpositionibus admiscunt. Quod tamen Arabes Doronicum nominant, aliud longè ab isto Pardalianche est. Hoc enim Auicenna Strangulatorem Leopardi: illud verò Durinigi appellat. Strangulatori Leopardi suas ex Theophrasto & Dioscoride vires ascribit: cap. videlicet dclxxxv. Durinigi verò calidum & siccum ait in tertio gradu, cap. ccix. Cui & ipse Arabs consentit Serapio, Doronicum in tertio constituens ordine calcificentium ac resiccantiũ: à quo temperamẽto Pardalianchis (vulgò dicti Doronici) multũ absunt radices.

Durinigi.

Nulla etenim amaritudo, nulla acrimonia, aut similis gustabilis qualitas in iis sentitur, quæ tam intensè vel calidas vel siccas esse ostendere queat. Præter enim euidentem dulcedinem, si quæ occurrit gustantũ alia, ea omnino exigua est. At dulcedo non excessum caloris vel siccitatis ostendit, sed temperiei mediæ, ac temperatæ proximæ vicinæque propria est.

Ac proinde huius herbæ & radicum eius qualitas haud longè à temperamenti mediocritate recedit. Videtur autem nonnihil tepidæ ac clementer aridæ obtinere, ubi inaruit ac resiccata est, facultatis; sed recens & succo madens frigiditatis non est expers.

Admiscetur, inquit Dioscorides, oculorum *ἀνωδινος*, siue dolorem sopientibus compositionibus: & prodesse propter hanc qualitatem recens ad oculorum inflammationes potest.

Occidit, idem ait, pantheras, fues, lupos, & omnes feras cum carnibus obiectum. Theophrastus verò non eo modo, sed vel folium, vel radicem genitalibus inditam, oues, boues, iumenta, & omnes quadrupedes eadem die interimere ait: potatam verò radicem aduersus scorpionum ictus prodesse scribit. Quod haud exitialem homini, sed nonnullis tantummodò animantibus herbam hanc aut eius radicem esse ostendit: id quod euidentibus experimentis est compertum. Conradus Gesnerus enim vit nostra ætate doctiss. & diligentiss. multorum explorator, refert se, in epistola quadam ad Adolphum Oeconem, radices huius recentes, siccas, integras, melle conditas, in pollinem tritas sæpè ingessisse, & quo hæc scribebat die, ex aqua calida drachmas duas radicum contritarum hausisse, neque inde vllam mutationem sensisse: agrotis sæpè etiam illam, & per se, & cum aliis mixtam vtilissimè consuluisse. Iam & Officinæ pharmacopœorum pro Doronico hæctenus huius radicibus (licet perperam) vtuntur, nullo tamẽ euidente periculo. Canibus autem letiferum istud Aconitum esse, satis certum & compertum, quod Matthiolus haud facillè credidit, donec tandem manifesto exemplo verum esse comperit: vt in Commentariis suis confitetur.

Ferunt item, Dioscorides addit, huius admotam scorpionibus radicem ipsos resolueret ac ignauos efficere, rursus verò eosdem Veratro appposito excitari. Quod & Theophrastus iis, quæ suprâ ascripsimus, verbis testatur.

De Aconitis Lycoctonis, & primũ de maiore luteo. CAP. IX.

Ad Lycoctoni genus multæ referendæ occurrunt herbæ: pleræque lutei coloris florem, alia caruleum aut purpurascens proferunt. Inter lutea maius quoddam, minus siue paruum alterum.

Dioscoridis locum corrigatur.

Maiori Lycoctono luteo folia sunt ampla, in complures partes confecta, Platani foliorum similitudine, sed profundioribus diuisuris, haud *μακρότερα* (vt perperam Dioscoridis exemplaria legunt) sed *μικρότερα*, id est, minora, resplendentia, ac non rarò nigriora, superiore nempe parte; inferiore siquidem magis inalbescant: caulis bipedalis, & quandoq; altior, rotundus, lauis,

Aconitum Lycoctonon luteum maius.

Aconitum Lycoctonon ex Cod. Caesareo.

lævis, ad latus nonnihil inclinans, & nequaquam in totum rectè assurgens, in ramulos etiam subinde diffusus: flores ordine supra inuicem digeruntur, colore pallentes subluteo: semen in corniculis nigricat: radices vt plurimum nigrae, multis cirris crassis & flexuosis implicatae.

In opacis & montanis viret. Reperitur in Alpibus, tum & in aliis complurimis montibus, ac non rarò in montium conuallibus: & plerisque locis ampliore caule amplioribusque foliis, nonnullis humilibus ac minoribus, dilutiùs etiam quandoque viret, interdum & flos pallidior. Dioscorides in Iustinis Italiae montibus plurimum nasci refert.

Platani autem huic folia tribuit, sed crebriore diuisura ac minora: caulem Filicis tenuem, cubitali altitudine vel ampliore: semen in siliquis oblongis: radices veluti marinarum squillarum nigrae. Cum isto respondet (exceptis foliis) cuius icon in peruetusto manuscripto Graeco codice reperitur, qui Viennae Pannoniae in locupletissima bibliotheca, à D. Maximiliano II. Imp. Aug. instituta, asseruatur. Folia ei sunt non omnino vt Platani, sed lata, & ambitu ferrae instar denticulata, caulis tenuis & lævis, siliquae tenues & oblongae: radices non modò cirros, verùm ipsas squillas marinas referre videntur.

*Aconitum
Lycoctonon
ex Codice
Caesareo.*

Aconitum istud Dioscorides *λυκόκτονον* & *κυνόκτονον* cognominat: Arabes Strangulatorem adip, id est, lupi: nonnulli Lupariam.

Primo loco descriptum, quod satis cognitum est, Germanis *Wolfswurts*: Belgis *Wolfswurzel*: Hispanis *Yerua mata leuosa*: Galli *Tue loup* dicitur: Officinae plerèque Napellum luteum.

Alterum, cuius imago in Caesareo extat Codice, Lycoctonon tertium, Ponticum cognominatum, esse potest. Trium siquidem Lycoctonorum in Dioscoridis exemplaribus occurrit mentio: quorum vnum Venatores, reliqua duo in suum usum Medici vertere, è quibus tertium Ponticum nominatur.

Existimat tamen Marcellus Virgilius, quae de primo & altero traduntur, spuria esse, & vnicum tantùm à Dioscoride describi, quod videlicet plurimum in Iustinis gignitur montibus.

Facultas autem huius veluti & reliquorum Lycoctonorum homini exitialis est, & reliquis quoque animantibus perniciofa. Vtuntur, inquit Dioscorides, ad venationem luporum, crudis ipsas inferentes carnibus, quibus deuoratis lupi enecantur.

1.

2.

De Aconito Lycoctono luteo minore. CAP. X.

Aconitum luteum minus.

ACONITVM Lycoctonon luteum paruum siue minus, humilis est herba, præter foliorum pediculos nullos cauliculos habens. sunt autem hi breues, vix palmum alti, & tenues: folium verò in singulis vnicum, circumscriptione quidem rotundum, sed instar Napelli multifidum, & profundis incisuris radiatum dissectum; quibus subinde medius insidet flosculus luteus, forma Ranunculi; quem tamen non capitulum, sed siliquæ pone sequuntur parvæ tres aut quatuor sursum arrectæ, veluti Lycoctoni: radícula subest crassa, tuberosa, primæ Anemones æmula, quasi geniculis aliquot articulata, gustanti admodum acris; ex qua foliorum pediculi exeunt.

In collibus quibusdam ac montibus reperitur, & quidem Patauio vicinis, vt diligentissimi P. Pena & M. Lobelius referunt.

Floret in hisce montibus Aprili ac Maio, sed in Belgij hortis multò ante, & non rarò ipso Ianuario, vbi clementior hiems est.

Aconitum hiemale siue hibernum hinc à nostris dici cœpit. Aconiti autem speciem esse, & forma foliorum siliquarumque, tum & ipsa perniciosa herbæ facultas ostendit.

Ad Theophrasti autem Aconitum multum accedit, quod ab ipso lib. ix. describitur. Est etenim, vt scripsimus, breuis herba, nullum *ἄεττον* siue superfluum aut adnatum habens, nullis ramis brachiata. radix *καρύα*

siue Nuci, aut etiam *καρυκί*, id est, aridæ Fici similis dici potest. solum videtur repugnare folium, haudquaquam Cichoriodes. Sed fortasse non *καρυκί*, sed *καρυκί* legendum est: quo modo si legatur, nulla erit repugnantia. Nam huius Aconiti folium ad Ranunculi vnus filuestris satis accedit. Verba autem Theophrasti de Aconito sic se habent:

Theophrasti locus animadvertitur.

Aconitum Theophrasti.

Aconitum nascitur, vt fertur, in Creta & in Zacyntho, sed plurimum atque optimum in Heraclea Ponti: habet folium *καρυκί* (alias *καρυκί*) radicem similem & forma & colore *καρύα*, id est, Nuci: vim illam lethiteram in hac esse; folium verò & fructum nihil facere affirmant: fructus autem est herbæ, non fructicis. Breuis verò est herba, *ἄεττον* *ἄεττον*, id est, nullum habens superfluum aut adnatum. Nascitur vbique, & non in Aconis solum, à quibus appellationem fortitur. Est autem is vicus Periadynorum (nonnulli & rectius Maryandynorum legunt.) Amat loca potissimum petrosa. Non pascitur ea neque ouis neque vllum animal.

Theophrasti locus restituitur.

Potentia autem ac facultate hæc herba perniciosa admodum & valdè exitialis habetur: quale etiam suum Aconitum esse Theophrastus apertis verbis testatur, remedium cuius numquam ait esse repertum.

De Aconitis Lycoctonis aliis non luteis.

CAP. XI.

ALIIIS Lycoctonis, quæ colore floris à superioribus distinguuntur, & suæ sunt species. Posset inter has Napellus recipi, nisi seorsum legitimis de causis, describendus foret.

Primum genus, quod à flore Delphinij cognominatur, proceris assurgit caulibus instar Napelli: folia variè similiter & creberrimis incisuris diuisa: flores secundum caules superius, veluti in longam compositi spicam, è puniceo ac obscuriore colore purpuram æmulantur; forma ferè floris Regij (quem Delphinium haberi scripsimus) in posterius videlicet corniculum desinentes; siliquæ & semen vt maioris Lycoctoni lutei: radices oblongæ, crassæ, tres aut quatuor demittuntur paucis adhærescentibus filamentis.

Alterum

Lycoctonon flore Delphinij.

Lycoctonon caeruleum paruum.

Alterum tota externa facie Napellum refert, caulibus videlicet dissectis, fissis nigricantibus foliis; flore caeruleo, hiante, ex totidem partibus, eodem ordine compositis, siliquis item ac semine omnino similibus: sed radix differt filamentis ac cirris multis tantum modò confibrata, ac Napo nequaquam similis.

Tertium genus cauliculos profert tenuiores, breviores, dodrante altiores: folia diuisura Ranunculi aut Lycoctoni lutei, minora tamen: flosculi caeruleo nitent colore, paulò minores quàm Napelli: siliquæ & semina cum aliorum conueniunt: radix fibrosa, nigricans, adnatis subinde exiguis veluti bulbulis facilè propagatur.

Translata hæc genera aliunde in Belgij sunt hortos. Feruntur alicubi in montibus reperiri. Tertium Hieronymus Tragus Norimbergæ haberi scribit, atque illic etiam flore dilute purpureo reperiri.

Primum ac tertium vnà cum Napello sæpenumerò aut non multò post, sed secundum ferius multò floriferum est.

Lycoctoni esse speciem, abundè manifestum: & nocendi non minoribus facultatibus præditum fore.

De Napello. CAP. XII.

NAPELLI caulis supra duos assurgit cubitos: foliis circumuestitur Ranunculi maioribus, e virore nigrioribus, prona tamen nonnihil albicantibus, numerosioribus item altioribusque incisuris in plures lacinias fissis, & magis relucantibus. flores à medio fastigium petunt, ordinata successione prodeuntes, colore eleganter caerulei, hiantem ac patentem galeam, omnibus suis partibus propemodum referentes: quinque enim constant particulis, quarum maior superior cucullo, aut cassidi capitis cauo operimento similis: duæ latera contegunt mediocres: minores reliquæ angustæ inferiores: nonnullis exiguis staminibus mediis: è quibus duo repandi exoriuntur styli, non priùs quàm eleuetur cucullus, se exerentes: radix oblonga, crassa, Napi figura, tamen minor, foris nigricans, intus candidior, creberrimè geminata, præsertim in hortis.

In Alpibus Ananiæ & Rhætiæ, tum alibi in montibus, nullo serente prouenit; apud Belgas quandoque in hõris reperitur.

Maio

Napellus.

Maio aut Iunio, interdum etiam serius, al-
siolis locis flores vigent: semen Augustus dat.

Recentior aetas vnà cum Barbaris Napellum
à figura & effigie Napiin radice apparentis vo-
cat: Germani *Eisenhülm* / *Blaw Wolfswurz* /
Kappenblumen / *Marrenkappen* / *Euffelswurz*;
nostri *Wolfswortele*. Dicitur & Thora quasi
φθωγ, id est, interitus aut corruptio; item &
Taura, aut Tura, vocibus deprauatis.

Lycōctoni est species. Habet autem suas Au-
cenna rationes, cur & lib. 111. deinde & lib. 1111.
Fen. vi. tractatu primo, à Chanach adip, id est,
strangulatore lupi, siue Aconito Lycōctono
separauerit.

Potest verò & Toxicum dici. Toxicum et-
enim perniciosum medicamentum, quo spicu-
la, tela, sagittæ præsentaneo inficiuntur vena-
no: dictum à telis, quæ Barbari Toxeumata &
Toxa appellant. Conficitur autem istud et-
iam ex Napello, quamquam tamen & ex aliis.
Dioscorides etiam Toxicum symptomata & re-
media referens, eadem ferè, quæ ab Auicenna
de Napello adfert. Scribit tamen de Napello
& Toxicum seorsum Auicenna, sed quid Toxi-
cum sit (vt ipse fatetur) ignorans, vt minimè
mirum fuerit, semel de Napello, iterum postea
de Toxicum egisse.

Vis autem & facultas Napelli, & homini &
quadrupedibus multis perniciosa est. Euidenti
sed perquam miserabili experimento, id Ant-

uerpiæ olim compertum, in recenti adhuc est memoria. Cùm enim ab imperitis huius inter-
acetaria illatæ essent radices, quicumque eas ederunt, mox sæuissimis correpti symptoma-
tis, breui vitam cum morte commutarunt.

Intumescunt autem illicò ab assumpto Napello labia ac lingua, oculi prominent, crura
rigescunt, vertigines & animi accedunt deliquia: vt quidem Auicenna lib. 1111. Tanta huius
veneni vis, vt eo telorum mucrones imbuti lethalem vulneratis noxam adferant.

Aduersus autem tam perniciosum venenum & hunc Napellum remedia quædam enu-
merat Auicenna, quæ post venenum ipsum vomitione redditum præsidio sunt: atque in-
ter ea murem etiam (vt passim exemplaria habent) reperiri Napello enutritum, qui na-
turæ eius maleficæ tota substantia aduersetur, & assumentem ab omni vindicet ac liberet
periculo.

Antonius Guanerius Papiensis sua ætate celebris medicus, in tractatu suo De venenis, hunc
non murem, sed muscas esse existimat. Refert siquidem quemdam Philosophiæ ac veritatis
studiosum, sollicitè admodum ac diligenter murem huiuscemodi quæsiuisse, neque vnquam
vel murem vel arrosam etiam Napelli radicem ab eo repertam; sed muscas abundè multas
folia depascentes inuentas, quas Philosophus ille muris loco accipiens, antidotum ex iis
confecit, quam & aduersus venena alia, sed contra Napelli vtilissimam ac efficacissimam
comperit.

Antidotum
ex muscis
Napelli.

Accipit hæc terræ Lemniæ, baccarum Lauri, antidoti Mithridatis singulorum vncias
duas, muscas Napelli xxiiii. mellis & olei quantum satis est.

In eadem cum Guanerio & Philosopho illo sententia sunt quoque P. Pena & M. Lobe-
lius, qui murem Napellum depascentem nusquam affirmant visum; sed muscas esse, quæ
turmatim aduolent, & floribus huius insideant.

Sunt hæc maiores ceteris muscis, & floribus Napelli propemodum (vt aiunt) concolores,
nullamque herbam aut florem, quàm huius solius, appetunt.

Et verisimile est non murem esse, qui Napello sustentetur, sed muscas esse, quæ linctu eius
viuant. Nam aconitum, cuius Napellus species, mures ipsos interimit: atque inde *μυοκτόνον*
καὶ μυρικήν, siue Muricida dicitur.

De

De Thora Valdensi. CAP. XIII.

Thora Valdensis.

Anthora.

HÆC herba neque magna est, neque in amplitudinem vllam effunditur: singulari tantum assurgit cauliculo, eoq; rotundo & palmum aut semipedem tantum alto, cui vnicum, subinde duo, raro plura adnascuntur foliola, duriuscula, rotunda, læuia, dilute & aliquatenus ex cæruleo virentia, ambitu crenato: flosculus in cacumine eminet luteus, minor quam Ranunculi, alioqui assimilis: globatum capitulum sequitur è seminibus congestum: radiculae coherent ix. aut x. instar Asphodeli, sed minores multo, & acuminatae.

In Alpibus, & Allobrogum Heluetiorumque montibus gignitur; apud Valdenses, qui partem horum montium Italiam versus incolunt, frequens: reperitur & in Baldo Italiae monte.

Thoram, Tauram & Turam appellant; Valdensis cognominatur, ad differentiam Napelli, qui & Thora, vt diximus, vocatur.

Meminit exitialis cuiusdam herbae Auicenna lib. IIII. Fen. vi. Farfiun dictae: eandem autem hanc cum Thora Valdensi esse, affirmare non fuerit facile; praesertim cum Farfiun sibi referat incognitum, & nullis ab eo depingatur notis.

Perniciosa autem & venefica huius Thorae vis, Napelli excedere fertur malitiam. Tantam autem esse aiunt, vt homo quidem praecipue, deinde & quadrupes ferum, ac aliud etiam, vulneratum aut ictum telo huius succo imbuto illitove, intra semihoram pereat ac moriatur. Negatur, tamen mortiferum, si bibatur, aut deuoretur, tametsi absque noxa id non fiat.

Vtuntur succo venatores ad ferarum venationem, quem expressum & praeparatum in bubulis asseruant cornibus, ad sagittas intingendas veneno ac toxico praesentaneo. Vim eius experiri acum eo succo inficiunt, qua ranam pungant; quae si illico moriatur, praesentaneum iudicant: auctor Gesnerus.

De Anthora. CAP. XIII.

ANTHORA effigie Napellum refert, sed humilior ac minor est: caulis eius dodrantalis, aut paulo altior: folia crebris ac profundis incisuris fissa, vti Napelli, sed minora: flores forma eadem, non tamen cærulei, sed è luteo pallentes; semen & siliquae respondent: geminae subsunt radice, Oliuas aut Orchios globulos referentes; foris sufflauescentes, interius candidiores; frangi, vbi resiccatae, satis contumaces, friabiles tamen, vbi quidem suae spontis est; fecunditate enim lati aut hortensis foli, lasciuenti subinde longiores ac plures subnascuntur radices.

In Alpibus apud Allobroges Heluetiosque, tum & alibi reperitur.

Lacus Lemani accolae & Taurini Ligures Anthoram, vulgo l'Anthoro appellant.

Auicenna herbam Napello similem illiusque veneno

Napellus
Moyſis.
Zedoaria.

veneno repugnantem, Moyſis Napellum vocat. cap. d. lib. II. Cap. verò DCCXLV. Zedoariam ait vnà cum Napello crescere, atque huius vicinia, illius vires & malitiam retundi, impotentioresque reddi, & eſſe Theriacen, id eſt, Alexipharmacum viperæ, Napelli, & venenorum omnium aliorum. Atque hinc Anthoram non modò Napellum Moyſis, ſed & Auicennæ eſſe Zedoariam conſequitur. Officinæ tamen aliam & ab Anthora differentem Zedoariam venum exponunt, radicem videlicet oblongioris formæ. Quæ non abſque ratione Zerumbeth ſiue Zuſumbeth Auicennæ ac Serapionis eſſe putatur.

Dicta autem Anthora quali *ἀνθώρα*: quòd nempe Thoræ aduerſetur, & alexipharmacum eius ſit.

Thoræ autem ac Anthoræ, ſiue Turæ & Anturæ voces, nouæ quidem videntur, ſed tamen extant apud veterem Marcellum Empiricum, qui ex Tura & Antura aduerſus leucomata & albugines oculorum medicamentum conficere docet.

Eſt autem Anthoræ radix valdè & inſigniter amara, aduerſatur venenis omnibus, vtilis ad purgationes; ſerofos ſiquidem & muccolos etiam per inferiorem ventrem educit humores, lumbricos & ventris tineas pellit educitque.

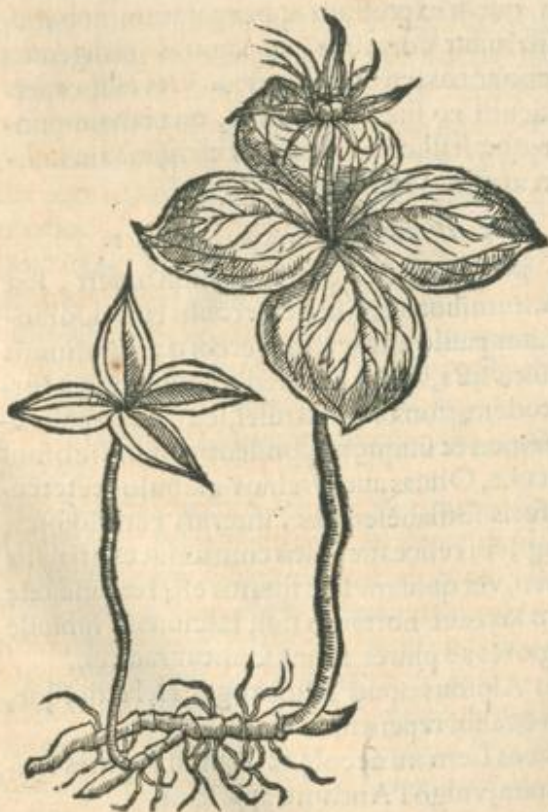
Hugo Salerius non modò per inferiorem ventrem, ſed & per ſuperiorem largas ait Anthoræ radices expurgationes moliri; modum eſſe ad quantitatem Faſeli (quem vulgò Fabam) ex iuſculo aliquo aut vino: darique duris corpore.

Antonius Guanerus Anthoram magnæ etiam aduerſus peſtem efficaciam refert: tractatu de peſte, differentia II. cap. III. Et quòd ad experientiam, inquit, vidi, conſimilis cum Dictamno virtutis Anthoræ radix exiſtit. Et eſt herba, quæ iuxta Thoram illam ſcilicet herbam naſcitur, ex qua venenum conficitur, cum qua in Alpiſus Salutarum & Pinarolij capras ſilueſtres venantur. Et hæc radix Anthoræ aſſimilatur nucleis oliuarum, & eſt Bezoar illius Thoræ, quæ eſt ad eò venenofa, quòd omnia animalia ſua interficit venenofitate. Hæc ille.

Meminerunt quoque Anthoræ Simon Ianuenſis in Synonymis, & Arnoldus Villanouanus in tractatu De venenis: ſed quæ adferuntur, non ſatis notam aut cògnitam ipsis fuiſſe Anthoram oſtendunt.

De herba Paride. CAP. XV.

Herba Paris.

PARIS herba cauliculam erigit teretem & ſingularem, atque circa hunc folia quaternaria, ab vno veluti centro in decuſſis ſiue crucis figuram concinnè digeſta: ſunt hæc lata, venoſa, oblonga, ſubnigricantia, & aliquantulum acuminata: in ſtigio ſupra hæc floſculus prodiſt herbaceus, foliolis aliquot anguſtis, veluti calycis ſui alabaſtris, inſidens: ſequitur inde bacca inſtar vux acini; ſemine intus minuto ſubcandicante, vt Halicacabi, farcta: radix tenuis, longiuſcula, geniculis aliquot articulata, oblique ſerpit, alicubi interdum progerminas.

In ſiluis opacis ac perinde aliis vmbroſis pingui ac læto reperitur ſolo.

Aprili floſ exit: bacca Maio maturitatem aſſequitur.

Recentiores Paridem ferè herbam, plerique tamen Vuam verſam, & Vuam Lupinam appellant: nonnulli verò etiam Solanum tetraphyllon. Falluntur, qui Aconitum Pardalianches exiſtimant. Germani Wolfſbeer / Einbeer: Brabantii Wolfbeſien / & Spinneroppen / id eſt, Araneam; ab eumentita videlicet aranæ forma, quam bacca vnà cum reflexis exiguis alabaſtris per maturitatem exprimit: Gallis eſt *Raiſin de regnard*: Hiſpanis *Centelha*: vt quidam aiunt.

Facultate autem fertur refrigerans, & Solanis proxima.

Baptiſta Sardus aduerſus mentis emotionem,

nem, insaniam, & fatuitatem, commendat; tam per morbi diuturnitatem aut sæuitiam incidentes, quàm prauarum rerum assumptione contractas: si xx. continuis diebus dimidium cochlear pulueris huius herbæ ieiuno propinetur.

De Papauere.

C A P. XVI.

Papauer nigrum satium.

Papauer satium tertium.

PAPAVERIS duo prima genera, Plinio auctore: Satium & Siluestre.

Ad Siluestre pertinent Erraticum & Corniculata; de quibus posterius & seorsum.

Satiua Papauera tria sunt: album, nigrum, vtrumque magnum; & minus tertium.

Album Papauer folia promit oblonga, lata, læuia, lactucæ foliis longiora, candidiora, marginibus sinuosa: caulis siue scapus rectus, quandoque tricubitalis; in cuius fastigio flores candidi; in quibus mox ab initio multis staminibus stipatum apparet capitulum; quod adultum globosam, nonnihil tamen oblongam formam habet, & supernè operculo contegitur, interioribus membranis non paucis in loculos discernitur; in quibus semen copiosissimum, sed minus, rotundum & candicans: radix subest nullius momenti, descendens in altum.

1.

Huic simile est nigrum Papauer, sed capitulo aliquanto rotundiore & magis globato: flos eleganti phœniceo rubet colore: semen nigricat.

2.

Sunt floribus horum duorum folia, vti & reliquorum, quaterna, eaque satis ampla, sed quæ citò defluant: rarò, sed tamen quandoque pluribus incisuris ac diuisuris dissecta, ac fimbriarum instar multifida.

Tertium Papauer caule foliisque, floribus item & capitulo minus est: flos è cæruleo ac purpureo obsoletum & dilutum quemdam colorem refert: capitulum quoque rotundatur, sed maturato semine foraminibus aliquot, qua parte operculum ipsi insidet, circulariter hiat, faciem defluenti semini viam præbens, quod alijs duobus non contingit, quorum ita reclusi permanent calyces, vt nullum queat elabi semen.

3.

Reperitur verò & Papaueris genus, cuius floris folia multiplicata, non rarò fimbriarum instar incisa ac dissecta apparent. Color horum subinde albidus, frequenter rubens, quandoque ex vtrisque variè permistus. Rubent verò nonnulli intenso colore purpuræ æmulo: alij autem dilutiùs, vel minus eleganter.

4.

Capita huius generis Papaueris superiore parte, veluti tertij, hiant, facileque ab ipsis semen excidit; quod modò albidum, aliàs nigricans est; pro floris videlicet colore, quem refert.

Effluit ex his, capitulis eorum vulneratis, liquor candidus, qui ad medicinæ vsus colligitur, *Opium.*

P

& den-

Papauer fatium quartum.

Meconium.

1.
2.
3.

Dioscoridis corruptus locus.

Plinij b. fatia.

& densatus Opium appellatur. Colligitur tamen præcipue ex secundo genere; non modò Dioscoride, sed & Galeno ac Plinio testibus.

Exprimitur & ex capitulis ac folijs simul succus, quem Meconium nominant.

Seruntur hæc genera in hortis, ac etiam non rarò in ipsis aruis: tertium frequentissimum, quod crebrò non satum pluribus quoque reperitur locis, præsertim tamen in hortis.

Iunio mense flores exeunt: semè post perfcitur.

Græcis *μηκων*: Latinis Papauer: nomen Officinæ seruant; nonnullis *ὀζύρον*: Germanis *Wagfamen* / *Olmag*: Belgis *Heul* & *Mancoy*: Hispanis *Dormideras*, & *Cascall*: Gallis *Pauot*: Italis *Papauero domestico*.

Primum genus, cui quandoque calyx oblongior & semèn albidius, *ἡμεσιν καὶ κηρυτὸν*, id est, fatium ac hortense dicitur. Dioscorides *θυρακίην* etiam nominari refert, vulgò Papauer albù.

Alterum genus nigro semine, Dioscoridi *ἀγροῦν* siue siluestre est, quòd, inquit, *πιδίης* vocatur, & à nonnullis *ροιάς*, quia ex eo Opium colligitur. Plinio & Latinis Papauer nigrum: plerisque nostræ ætatis à florum rubente colore Papauer rubrum.

Tertium genus *ἀγροίον* siue agrestius est, Dioscoride auctore; idem & *φαρμακοδέστεον*, id est, medicamentosius, aut ad medicamenta vtilius; maius & oblongiore capitulo.

Verisimile autem hoc loco subesse mendum

ac errorem. Tertium siquidem istud genus humilius ac minus est; neque oblongioris, sed globati ac rotundioris calycis. Fieri autem potest, vt pro *μηκόν* perperam scriptum sit *μηκόν* & *ἔχουσα τὴν κωδίαν ὀπιύνην*, accessorium. Non enim huius (vt diximus) sed candidi longius & maius est: longius item, sed minus erratico Papaueri.

Apparet verò & tertiu istud Papauer agreste illud esse, ex quo *ἀγροδίου* compositio paranda: de qua Galenus prolixè lib. VII. De medicamentis secundum loca. Nam Crito, & post Themilonem Democrates, *ἀγροῦν* siue agreste accipiendum præcipiunt, & illud quidem, addit Democrates, quod non feritur: *μηκων ἀγροῦν*, inquit, *οὐδὲ γὰρ πῶς ἀγροῦται*. quale tertium, quod nullo ferente sæpè nascitur.

Plinius lib. XIX. cap. VIII. sub finem, tertium Papaueris genus Rhœam Græcis, Latinis Erraticum dici ait; & spontè in aruis cum Hordeo nasci: tria tamen illic fatiui genera esse, atque istud tertium eorum facit. At lib. XX. cap. XVIII. inter fatiua & siluestria medium constituit: ita ostendens, vel tertium ex nostris, vel saltem discrimen istius & Erratici in frugibus nascentis, haud rectè se agnouisse.

Ceterum Papauerum omnium refrigeratoria vis est, vt Galenus in lib. De simpl. med. facultatibus.

Semen, vt idem in lib. De alimentorum facultatibus ait, panibus vtiliter ceu condimentum inspargitur. Sed album nigro, eodem auctore, præstat. Refrigerandi autem ipsum facultatem habere ac somnificum esse, corporiq; nullum commemorabile præstare alimentum, etiam addit. Est autem seminis huius, saccharo quidem incrustati, in secundis mensis quandoque vsus, cum alijs tragematis. Refrigerandi verò eius potentia haud magna obseruatur. Ad somnum conciliandum non multum efficax est.

Oleum quod ex eo exprimitur, gratum ac edule est, panique illitum, aut alio quouis modo in cibo, citra refrigerationis sensum sumitur. Conficitur verò ex tertij generis semine frequentius.

Codyis siue capitulis maior inest vis, quæ ad somnum conciliandum, defluxionesque sistendas ac reprimendas plurimum faciunt, propinquamque, sed tamen mitiorem vim Opio obtinent. Opium fortissimum est, hoc ignauius Meconium. Vtrumque autem quouis modo, vel assumptum, vel capiti applicatum, somnum, ac subinde profundum molestumque soporem conciliat. Opium copiosius haultum etiam mortiferum: vt verè

Plinius.

Plinius. Dolores autem omnes sopit, sed ægrius curabile malum non raro relinquit.

Offenduntur eius usu, ut Galenus lib. II. De medic. secundum loca, solidæ partes, ad eum ut postea correctione opus habeant. Sic & collyria ex Opio multis detrimento fuere, ita ut debilem oculum reddiderint, & visus hebetudinem; veluti etiam auditus grauitatem inducunt, quæcumque ex Papaueris succo ad vehementes aurium dolores componuntur. Quapropter fugienda omnia sunt medicamenta & pharmaca, quæ ex Papaueris succo confiunt sensum stupefacientia, neque nisi extrema urgente necessitate ad eorum usum perueniendum; cum videlicet nullum aliud mitigatorium sanissimis doloribus opem adfert, vel succurrit, ut Galenus lib. De medicamentis secundum loca tertio, luculenter docet.

De Papauere erratico. CAP. XVII.

Papauer erraticum.

ERRATICO Papaueri cauliculi & folia nigriora hirsutioraque: folia vtriusque altis incisuris intar Cichorij aut Erucae diuisa: flores è fastigijs cauliculorum pulchro ac rubente phœniceo emicant colore, staminibus nigricantibus capitulum medium ambientibus, quod adultum minus est, sed tamen oblongioris formæ quàm tertij fatiui: semen exiguum nigricat.

Huius & alia minor est species, folijs minoribus, oblongis, non Erucae per margines diuisura, sed tantummodò serratis, reliquis priori similis.

Species eius etiam aliquot esse, satis Dioscorides ipse innuit, folia referens Origano, aut Erucae, aut Thymo, aut Cichorio similia conspici. Nam in horum folijs magna diuersitas. Sunt tamen, qui dictiones *ὀρεγάνω* ac *θύμω* redundare, & nullum minutis Origani, aut minimis Thymi folijs erraticum Papauer reperiri affirmant.

Vnà cum Tritico, Zea, Secali, Hordeo, Avena, reliquisque frugibus in agris erraticum gignitur Papauer: non raro quoque inter olera, ac secus margines hortorum.

Bellè colorati flores Maio ac Iunio pulchritudinis venustatisque, quamdã gratiã aruis conciliant.

Dioscoridi est *μίνωρον ποικίλ*, Latinis Papauer erraticum, Gazæ Papauer fluidum, Officinis Papauer rubrum: Italis *Papauero saluatico*, Hispanis *Amapolas*, *Rosella*, *Papoulas*, Germanis *Stappersrosen* / *Kornrosen*: Belgis *Goeden Huel* / *Wijden*

Huel / *Coltebloemen*: Gallis *Coquelicoc*, *Pauot sauvage*, *Confanons*.

Et *ποικίλ* nominari Dioscorides ait, quòd ei citò flos defluat. Decidunt tamen flores æquè citò & alijs Papauerum generibus etiam corniculatis; nulli enim Papaueri diutinus aut durabilis flos est: omnium citissimè pereunt. Ut enim omnibus commune est, florem membrana quadam integri, ac veluti vagina quadam contineri, quæ ipso se exerente flore in duas dehiscens delabitur partes; ita quaterna ipsis folia, citò defluentia. Rhœadis nomen non modò huic, sed & alijs ea de causa commune esse potest, si modò à floris facili accessit delapsu. Quòd si verò à seminis profluuiò (vti apparet) Rhœadis cognomen accesserit, fatiuorum tertio proprium erit, cuius, vt diximus, citissimè ac facillimè semen excidit: defluit verò & huic erratico, sed minùs manifestè.

At facultas erratici Papaueris similis est superiorum Papauerum, frigida & somnifica.

Plerique fallacia experimenta magis quàm rationem duces secuti, flores aduersus pleuritidem commendant, statim accedente dolore, vel stillatitium ex ipsis liquorem, aut serapium ex frequenti foliorum maceratione propinantes: & leniri non raro dolorem contingit, sed & pertinaciùs crebrò inde hæret, ægre ac cum difficultate sputo procedente; præsertim quibus non est robusta corporis constitutio, valentesque vires. Erroris huius occasionem præbuisse potuit Baptista Sardus, qui flores huius Papaueris aduersus lateris dolores à plerisque feliciter exhiberi, & aduersus sanguinis sputationes vtilis, memoria prodidit.

Quorumdam error.

De Papauere corniculato maiore.

CAP. XVIII.

PAPAVERIS corniculati tres reperiuntur species, & magnitudine & floris colore differentes.

1. Quod maius est, reliqua Papauera candidis & ambitu infractis ac laciniolis folijs satis refert, non tamen læuibus, sed nonnihil lanuginosis, instar ferè foliorum Verbasci: caules inermiores brevioresque in plures alas diuiduntur: flores Ochri colore luteo pallent; quos excipit non capitulum, sed tenue oblongum incuruumque corniculum, siue siliqua, in qua semen nigricans: radix subest oblonga, crassior; in nonnullos quandoque restans annos.

Vulnerata herba succum præbet luteum, & gustatu falsilaginem refert, vbi suæ spontis est; in maritimis videlicet, aridis, & squalidis quæ amat locis: in hortis succo illo magna ex parte destituitur.

Iunio ac Iulio flores illi exeunt.

Græcis *μήκων κροκίτης*, Latinis Papauer corniculatum, ab Oribasio & Aëtio *ὄδαλιος*, Plinio Papauer Paralium, Catullo Papauer luteum, alijs Papauer marinum, atque inde Hispanis *Dormideras marinas*. Sunt & quibus *μήκων ἀγρία*, id est, Papauer siluestre, à nonnullis quoque, Dioscoride teste, Glaucium, propter foliorum similitudinem. Atque hinc in Officinis olim Memitha: Memitha siquidem Arabibus Glaucium est: Germanis *Gäl Dlmagen / Seelen Huet*: Gallis *Pauot cornu*: Italis *Papauero cornuto*.

Vim autem incidendi & abstergendi, Galeno auctore, accepit.

Radix, inquit Dioscorides, ad dimidias cocta in aqua & pota, coxendicum dolores & iccinosis affectus sanare potest; his etiam qui crassas & *ἀεργυάδη* reddunt vrinas, prodest.

Semen acetabuli mensura cum aqua mulsæ potum, aluum leniter purgat: folia cum oleo trita argemas iumentorum sanant & abstergunt.

De alijs corniculatis Papaueribus.

CAP. XIX.

2. **P**ROXIMUM siue alterum corniculati Papaueris genus, priori tenuius ac minus est, & folijs Erucæ modo altè incisis, nonnihilq; pilosis: cauliculi eius tenelli & ramosi procumbunt: flores minores intenso satis colore rubent, dilutiùs tamen quàm Papaueris erratici: corniculum minus est, cuius cacumini operculum subinde, aut veluti latius capitulum insidet: semen in his exiguum nigrum: radix verò oblonga.

3. Tertium huius generis Papauer, etiam secundo exilius, ac folijs tenerioribus, in minutulas videlicet particulas dissectis: flosculus minor, cærulei purpurei coloris nigrae Violæ æmuli: radix tenuis longiuscula.

Non in maritimis, sed procul à mari hæc genera reperiuntur. Angelus Palea & Bartholomæus ab Vrbe-veterum, qui in Meluem commentati sunt, offendisse se ista tradunt in Arragonum & Castellæ Hispaniæ regnis, locis mediterraneis, in agris & iuxta viarum semitas, sapore falsilaginem nequaquam referente.

Utrunque corniculati Papaueris genus habetur, neutrum Anemones.

Glaucium.

Existimatur à plerisque rubentis floris Glaucium esse. Nec in totum à veritate aliena videtur sententia: nam, vt Dioscorides ait, Glaucio folia sunt Papaueris corniculati similia, sed *λιπαρώτερα*, id est, pinguiora, *χαμηλίστηλα*, humilia siue in terram procumbentia, grauis odoris, gustuque amariora, succus verò multum croceus. Atque huiusmodi succo Papauer istud corniculatum haud destitui, testes sunt P. Pena & M. Lobelius: amarius quoque facile esse potest, utpote falsilaginis gustu carens. Quæ sanè affinitatem cum Glaucio (si non idem) magnam ostendunt.

Ait Dioscorides, nasci Glaucium ad Hierapolim Syriæ, sed & alibi quoque reperiri quid prohibet?

Papauer corniculatum rubrum.

Papauer corniculatum violaceum.

Hypecoon.

prohibet? & fortasse nonnihil etiam immutatū.
Ceterū corniculatorum istorum duorum
Papauerum nostro quidem sæculo nullus, quod
sciamus, vsus; atque idcirco de viribus ac faculta-
tibus nihil occurrit afferendum.

Glaucij autem succi ad ocularia medicamēta
initio vsus est, cū sit refrigerās: Dioscor. auctor.

De Hypecoo. CAP. XX.

AD Papaueris corniculati genera quadamte-
nus etiam pertinet quod Hypecoon dicitur:
folia huic quā tertio corniculato Papaueri
tenuiora, minutissimis incisuris diuisa, colore
& aspectu, tum & figura graueolentis agrestis
Rutæ minimæ fatis similia: cauliculus breuis est,
flosculus odoratus, perpusillus, lutei coloris, è se-
nis foliolis, duobus maioribus, reliquis perquā
exiguis: cornicula succedunt recurua, articulata;
in his semen flauescens, quadrangulare: radix ob-
longa, fibris non carens.

In aruis & iuxta agrorum margines plerisque
locis reperitur, veluti nonnullis Hispaniæ, & in
Gallia quoque Narbonensi, præsertim iuxta
Nemausum Coloniam.

Ἰψήκειον, & à nonnullis Ἰψήκειον, teste Diosco-
ride, dicitur. Latini Hypecoi vocem retinent.
Cur pro Cumino siluestri hæc sit habenda herba,
nulla occurrit ratio: pro hac tamen ad se missam
Matthiolus refert, si nos non fallit pictura.

Natura autem & facultate refrigerans Hype-
coū est; & Papaueris succo simile: auctor Dioscor.

De Hyoscyamo. CAP. XXI.

Hyoscyamus niger.

Hyoscyamus luteus.

HYOSCYAMI tres veteribus sunt, niger, luteus, & albus: posterior ætas Peruuianum quartum adinuenit.

1. Niger Hyoscyamus folia promit ampla, longa, lata, candicantia, mollia, lanuginosa, laciniata & marginibus concisa: caules crassi sunt, cubito altiorem, ramosi; quos flores continua ferie digesti conuestiunt, patentibus calathis figura affimiles, colore secundum margines subluteo, discurrentibus vnâ purpurascensibus aliquot venis, in medio verò ex obscuriore purpura nigricantes: calyces succedunt rotundi, oblongi, crassi, ventricosi, superius aculeati ac operculati, in quibus semina haud ita magna, colore sordentia: radix crassa, proluxa, albicans, in alterum viax annum, quoadusque videlicet semen perfecit. Grauis odoris ac ingrati tota stirps est, caput aggrauans, & somnolentiam inducens.

Secus vias vbique fere gignitur in sabulosis, & locis haud cultis.

2. Lutei Hyoscyami caulis simplicior, folia indiuisa, minora, lata tamen & oblonga, Solani lethalis maiora, candidiora, ac molliora: flores in cauliculis fastigijs inconditi, luteo pallescentes colore, aliquanto minores quàm nigri; vascula ferè similia, sed minora, teneriora & spinis carentia: semen pallidius, sufflauum, vt Irionis pusillum.

3. Candidus Hyoscyamus candidissimis mollissimisq;e folijs exit, lanuginosis videlicet, non nihil quoque circumrosis ac sinuatis, sed minùs, ac minoribus quàm primi, siue nigri: cauliculi breuiiores sunt: flosculi secundum cauliculos candidi, minores: calyces læues, haud quaquam spinosi: semen candidius.

Duo hi posteriores Hyoscyami rari sunt, nec alibi in Belgio quàm in hortis, & quidem non frequenter reperiuntur. Candidum tamen maritima rudera aspera non rarò præbent, præsertim vbi Rhodanus in Narbonensi Gallia mari influit.

Æstiuus mensibus & non rarò in multum Autumnum omnes florent: semè interea perficitur.

Græci ὑοσκάμοι: Latini Apollinarem & Fabam suillam: Arabes, vt Plinius ait, Altercum & Altercangenum vocant. Alijs, veluti inter spurias voces refertur, διοσκάμοι, siue Iouis Fabæ, πυλώιον, ἀδαμάντη, ἀδάμυρον, ὑπνωτικὸν ἐμμενέες, ἀζωμον διδίαμβρον; à Pythagora & alijs ξελίωρ; Zoroasti τηρώνιον aut τυφώιον: Latinis, vt Apuleius scribit, Infana, Alterculum, Sympho-

Hyoscyamus albus.

phoniaca, Calycularis, Dentaria: Phrygibus Re-
menia: Tuscis Fabulonia, aut, vt aliud exemplar
habet, Faba Lupina: Gallis Bellinuntia; Mat-
thæo Siluatico Dens caballinus, Milimandrum,
Cassilago; Iacobo à Manlijs Herba pinula: in Of-
ficinis Iusquiamus: Italis *Hyosquiamo*: Hispanis
Yelenna, *Meimendo*: Germanis *Bilsen Kraut* /
Bilssamen / *Zeuffels ougen*: nostris *Bilsen erup*:
Gallis *Hannebane*, & *Endormie*. Herculi ascriptum
esse Hyoscyamum, Plinius ait.

Primus à floris nigricante colore *μέλας* & niger:
alter & hinc luteus, tertius candidus, cum à flo-
rum, tum & foliorum totiusque herbæ candore
& albicante colore dicitur. In feminibus colorum
discrimen non adeò magnum est.

In Plinianis codicibus candidus pro quarto,
luteus pro tertio describitur, errore manifesto:
huius transcriptoribus occasionem præbuisse po-
tuerunt antecedentia, accessione superfluum
deprauata. Legitimam lectionem talem esse Plinij locum
redante-
gram.
oportet, lib. xxv. cap. 1111. Plura eius genera,
vnum nigro semine, floribus præne purpureis, spi-
nosum: vulgare autem est fruticosius & altius
Papauere. Secundi semen Irionis semini simile:
ambo insaniam gignentia capitisque vertigines.
Tertium genus molle, lanuginosum, &c.

Temperamento autem omnis Hyoscyamus
omnibus suis particulis vehementer & quarto
quidem ordine refrigerans est, soporiferus item, &

dolores omnes sedans: aduersus acres calidasque defluxiones oculorum aliarumque par-
tium proficit: sanguinis eruptiones & muliebria compefcit profluua: ad testium aliarumque
partium inflammationes adhibetur.

Profunt subinde vel sola imposita folia, quandoque eadem cataplasmatibus permiscuntur.
Est & seminis solius nonnumquam vsus: additur verò & antidotis dolorem sapientibus: radix
commansa aut in aceto decocta dentium dolores finire potest. Breuiter, Hyoscyamus simi-
lem Opio ac Meconio facultatem habet: imminet quoque & ab ipso, quod ab illis pericu-
lum. Testatur Dioscorides, folia in olere sumpta mentis emotionem facere. Plinius etiam
folijs mentem corrumpi ait, si plura quam quatuor bibantur.

Mitior autem habetur candidus, quem medici, Dioscorides inquit, recepere; deinde lu-
teus; niger vt deterrimus improbatur.

Galenus nigrum etiam insaniam ac soporem afferre affirmat: huicque flauum siue luteum
propinquam obtinere facultatem; fugiendum vtrumque vt inutilem ac venenosum: can-
didum ad sanationes maximè idoneum esse.

Officinæ tamen passim pharmacopœorum in Germania quidem ac Belgio, nigro vtuntur:
luteo & albo vt plurimum desideratis.

De Hyoscyamo Peruuiano. C A P. X X I I.

PERUVIANVS Hyoscyamus altior est non modò nigro, sed & luteo, caules eius ad tres
vel plures cubitos non rarò attolluntur, ramis nonnullis brachiati; qui folijs conuestiuntur
latis, oblongis, acuminatis, maioribus quam lutei Hyoscyami, Oxylapathi ferè similibus,
sed tamen latioribus, mollibus, dilutè virentibus, tenuiterque hirsutis, quæ quandoque cauli
sic adhærent, vt ipsum quodammodò amplecti videantur: aliàs verò e pediculò non exiguo
prominent, flores oblongioris formæ, intus concaui, maiores patentioresque quam Hyoscy-
ami lutei, ambitu quinquangulares, colore dilutè purpurei, & ad marginem propemodum al-
bicantes: vascula & semina qualia luteo: radix crassiuscula in multos ramulos finditur.

Ex Americæ, quam Occidentalem Indiam vocant, prouincijs, inter quas regio Peru est,
in Europam primùm venit, vbi in hortis satus feliciter adolescit, vno anno ad absolutionem
perueniens.

Hyoscyamus Peruuianus.

Hyoscyami Peruuiani alteraicon.

Seritur Vere : sub Augustum aut quandoque seriùs flores , semen postea succedit.

Americæ incolæ Petun appellant , alij Herbam sacram , aut Sanctam herbam : nonnulli Nicotianam, Nicolaus Monardis Tabaco. Hyoscyami esse speciem non forma modò qualis luteo, sed & assimilis ostendit facultas. Soporem siquidem inducit, mentem emouet, & similem ebrietati constitutionem adfert, vel solo fumo accepto; vt testis est Andreas Theuetus. Sunt autem hæc stupefacientium ac frigidissimorum opera, qualis est Hyoscyamus.

Inferitur siccum eius folium Palmæ conuoluto folio ; deinde illo vna à parte accenso, per alteram fumus nidorq̃ vrentis, patente ore naribusq̃ excipitur, dolorum ita lenimenta, famis sitisq̃ obliuionem, & hilaritatem quamdam initio, post largiore vsu ebrietatem etiam, veluti à meracissimo vino, adfert. Expurgari verò & eo modo multos per os, aiunt, humores, ac cerebri superfluos absumi.

Calidum ac siccum hunc Hyoscyamum esse, & quidem secundo ordine, Nicolaus Monardis sentit; ac vnà resoluendi, sordidaq̃ repurgandi cum quadam exigua adstrictione ei facultatem adesse. Adest verò & ei narcotica siue stupefaciens vis, tum & per aluum expurgatoria; nec non, vt Monardis scribit, & alexipharmaca quadam.

Calidam autem facultatem hunc obtinere foliorum ostendit acrimonia, quæ non modò gustu sentitur, sed & vlcerebus neruofarum partium virentibus folijs impositis, quandoque percipitur. Saliuam verò & cõmanducata folia ciunt ac pituitam detrahunt; quod & fumus aridorum receptus præstat. Quæ caliditatis haud exiguæ hunc participem esse ostendunt. Quæcumque enim commansa aut in ore detenta pituitam euocant ac saluationem procurant, ea omnia calida habentur, veluti Pyrethri radix, & Pimpinellæ saxifragæ, aliaq̃ similis potentia. Narcotica autem & huius facultas haud in obscuro est: nam fumo per os narsq̃ recepto similis ebrietati, mente perturbata, affectus superuenit, cui non rarò somnus succedit, veluti ab assumpto Opio: quod & acrimoniã quamdam gustu refert, & caliditatis id circò haud est expers; quam & commanducatum ac assumptum mox exerit, in pectore calorem quemdam excitans, mentem tamen non minùs perturbans, vt Petrus Bellonius Singularium lib. tertio scribit, vbi & Turcas Opio frequenter vti refert, & semidrachmæ pondere ipsum assumere, nullo alio succedente incommodo, quàm quòd leui inde quadam veluti ebrietate corripantur. Ita quoque & Hyoscyamus ille gustu acris & facultate calidus,

narco-

Turca Opio
vini.

narcoticam nihilominus facultatem obtinet. Consequi autem hinc videtur non modò Hyoscyamum hunc Peruvianum, sed & Papaueris succum siue Opium ex differentibus partibus constare, quibusdam videlicet acris & calidis, alijs verò extremè frigidis, narcoticis nempe siue stupefacientibus; si modò narcotica vis siue facultas extremam frigiditatem consequatur, vt Galeno & veteribus omnibus visum. Sed si narcotica facultas non ab extreme & quarto ordine frigida qualitate pendeat, sed à substantiæ essentia procedat, poterit Hyoscyamus iste calidus simul & narcoticus esse. Temperie quidem calidus, narcoticus autem non temperatura, sed ab ipsius substantiæ proprietate: non secus ac purganti medicamento, non à temperamento, sed ex totius substantiæ essentia, sua vis adest; de quo & Pempt. primæ lib. primi cap. sexto scripsimus. Vt vt est, Hyoscyamus Peruvianus, qui acrimonia sua caliditatem ostendit, narcotica facultate haud est destitutus.

Folia autem huius cephalæ ac hemicranîæ præsidio esse; tum & ventriculo perfrigeratione laboranti, præsertim puerorum, nephriticisque doloribus prodesse, vteri suffocationibus præsentem esse remedio, articulorum dolores sedare, si calefacta sub cineribus, parti dolenti admoveantur, Nicolaus Monardis ait.

Prodest verò & ad dentium dolores Hyoscyamus iste, si linteo huius succo imbuto dens extergatur, ac deinde ex folijs pilula admoveatur.

Succus cum saccharo coctus assumptusque ventris lumbricos expellit, umbilico tamè folio imposito. Idè verò & vlcera vetera expurgat, detergit, & ad sanitatè perducit: eodè auctore.

Vtuntur autem huius folijs apud Belgas etiam plerique aduersus scabiem cutisque sceditates, & ad vulnerum curationes. Calidis verò & robustis corporibus tantummodò adhibenda, sunt qui sentiant: debilibus siquidem ac senibus non fore tutum horum vsus. Atque hanc, vt videtur, ob causam, à Petun herba mulieres (quod ait Theuetus) in America abstinent, neque vllò vtuntur modo.

Succo verò huius epoto quatuor aut quinque vnciarum pondere, aluum vehementer supra infraque purgatam; longum deinde & profundum subsecutum somnum, ab amico obseruatum accepimus: fuit autem is qui assumpsit rusticus, homo fortis, mediæ ætatis, hydrope laborans, qui ex somno expergefactus, cibum potumque postulauit, ac deinceps benè habuit. Atque hinc expurgandi quoque facultatem Hyoscyamum hunc habere cognoscere licet.

Narrauit verò & idem se aqua ex folijs per organa destillata à febris rusticos multos liberasse, hac pauco tempore ante accessiones propinata: deinde oleum ex relictis facibus in sacculo suspensis collegisse, quod ad scabiem vulnèrumque curationem singulare foret ac eximium: aridarum verò se cum puluere intertrigines non modò hominum, sed & equorum citò curari.

Venenis quoque & hunc Hyoscyamum resistere, & toxici malitiam reprimere, vulneribus succo infuso, folio deinde superposito, Monardis refert: qui & aduersus omnium venenatorum morsus hunc quoque commendat.

De Solano hortensi. CAP. XXIII.

INTER Solana vnum hortense est: Vesicarium, Soporiferum, Manicum reliqua, quibus Lethale vocatum ex recentiorum accedit sententia.

Hortense Solanum caule cubitali assurgit, frequentibus alis ramoso, folio nigricante, molli, lato, Ocymi affimili, sed latiore ac maiore: flores candiduli: bæcæ aliquot in racemis aut potiùs umbellis exiguis dependent: per initia virentes; maturæ verò, aut nigricantes, aut rubentes, aut lutei coloris: radices candicant, tenues & fibrosæ.

Solanum istud multis gignitur locis, nec enim modò in hortis, à quibus cognomen tamen accepit, & in quibus crebrò alijs herbis permixtum reperitur, verum & secus vias, agrorum margines, sepimenta, veteres parietes, ruinas, & in asperis rudèribus subinde reperitur.

Æstate autem, & in multum quandoque Autumnum floret: & tunc quidem fructus maturi.

Στρυγος Græcis ἡ σὺργος, & στρυγος κηπαῖος: Latinis Solanum, & Solanum hortense: Officinis Solatrum: nonnullis Morella, Vua lupina, & Vua vulpis: Hispanis similiter *Morella*, & *Teruamora*. Marcellus vetus medicinæ scriptor, & plerique alij eius ætatis, Strumum appellant. Plinius lib. XXVII. cap. VIII. etiam Cucubalum refert nominari. Vtraque vox inter confusaneas Solani appellationes apud Apuleium etiam extat: qui omnia Solani genera vno capite complexus, nomina eorum inter se scèdè permiscuit. Germanis est *Nachschade*: Belgis *Nastrape*: Gallis *Morelle*: Italis *Solatro*. Apuleij er-
ror.

Vsus autem Solani, auctore Galeno in lib. De simp. med. facult. ad ea, quæ refrigerari & adstringi postulant: potest enim hæc duo ordine secundo. Quod & in lib. De aliment. facult. affirmat, vbi inter ea quibus vescimur, nullum esse olus ait, quod tantam habeat adstrictionem

ac So-

Solanum hortense.

Solanum vesicarium.

ac Solanum, meritoque idcirco raro quidem ut alimento; ut medicamento vero assidue eo medicos uti: minimi autem esse alimenti.

Dioscorides Solanum erysipelatis, herpetibusque, agylopiis, capitisque doloribus, æstuantis stomacho, aliisque similibus symptomatis ex acerbis ac mordacibus humoribus prodesse scribit. Et fieri potest, ut huiuscemodi malis auxilietur; sed tamen semper non expedit, sæpe etiam nocet adhibuisse. Plus etenim non raro periculi ab huius generis remediis imminet, quam ab ipso morbo.

Erysipelas ab exterioribus ad interiora verti, non esse bonum, scribit Hippocrates Aphorif. lib. vi. particula xxv. Et similiter in Coacis. Erysipelas toris quidem accedere commodum, intro autem, ait, conuerti lethale. Quod non modo de Erysipelatis, sed & alijs quoque similibus eruptionibus à natura procuratis veritatem habet.

Nam huiuscemodi frigefacientium ac repercutientium remediorum vsu, vitiosi, corrupti, acresque humores introrsum ad principes & nobiles partes repelluntur, quod absque summo magnoque vitæ periculo fieri nequit.

Proinde nec temerè, nec facile, aut citò ad talium remediorum administrationem perueniendum, erysipelatis, herpetibus, ac alijs similibus cutis efflorescentijs vitæ apparentibus.

De Solano vesicario. CAP. XXIV.

VESICARIUM Solanum cubitales promit cauliculos, tenues, rotundos, læues, subrubentes, quasi geniculatos, paucioribus alis ramosos: folia Solani maiora, Smilaceis proxima, sed asperiora, quandoque albo maculata: flosculi subcandicantes è foliorum alis dependent; & post eos folliculi vesicularum instar, rotundi aliquantulum, turbinati, singulari intus acino, magnitudine Cerasi, vna cum folliculo per maturitatem rubente; semine intus plano, rotundo, subcandicante, haud magno: tenues albicantes, latè serpunt radiculæ.

Nascitur in parietinis, locis vmbrosis, aliquantulum humentibus, quandoque circa agrorum margines.

Sub Autumnum fructus maturefcunt, flores antè apparent.

Græcis *σπύρος ἀλιτάκτος* & *φουλλίς* dicitur: Latinis Vesicaria, & Solanum vesicarium: Officinis Alkekengi. Plinius lib. xxi. Halicacabum & Callion vocari ait.

A folliculis autem vesicarum speciem imitantibus nomen accepit; siue, ut Plinius, quoniam vesicæ & calculis proffit. Germanis Schutten/ Doberellen/ Züdentirschen/ Zeuffels tirschen: nostris Irtichen ouer zee/ id est, ultramarina Cerasa: Hispanis *Vexiga de perro*: Gallis *Alquequenges*, *Bagenauldes*.

Facultate autem huius folia, ut Galenus sentit,

Halicacabus peregrinus.

tit, Solani similia sunt: fructus ciendæ urinæ est idoneus, proinde multis compositis facultatibus, quæ ad iecur, vesicam, & renes accommodatur, miscetur. Dioscorides fructum potum urinam mouere, & morbum regium expurgare ait.

De Halicacabo peregrino. CAP. XXV.

AD Halicacabi genus & aliam quamdam vesicariam recentiores referunt, quæ tenuibus, striatis, ac viticulosis cauliculis late sese diffundens, vicina quæque apprehendit adminicula: folia huius oblonga, diuisa, laciniata, & per ambitus profundius incisa: flosculi elongis pediculis candidi: folliculi distenti magnitudine Halicacabi, intersepientibus membranulis in tres distincti loculos; fructu in singulis vnico, duro, rotundo, Ochri figura & magnitudine, colore nigro, candido tamen umbilico, qui mediocri magnitudinis, & cordis Conoidis latiore speciem imitari videtur: radix satis crassa multis fibris capillatur.

Aliunde illata stirps est, Germaniæ nequaquam vernacula. Peregrinum Halicacabum, & Peregrinam vesicariam hac de causa appellant. Sunt qui Cor Indicum vocent: alij Pisum cordatum. A vero aberrant, qui Doryenion esse existimant. Inter Solana non rectè quoque reponitur. Magis videtur conuenire cum grano à Serapione Abrong aut Abrugi dicto, de quo cap. CLIII. his verbis scribit: Est granum paruum punctatum nigredine & albedine, rotundum sicut granum Mies, nullius odoris. Adfertur de Seni: in sapore ipsius est amaritudo: & est calidum ac siccum in secundo gradu. Soluit ventrem & expellit lumbricos & ascaridas, & purgat superfluitates phlegmaticas ab intestinis.

Granum Abrong.

Solanum somniferum.

De Solano somnifero. CAP. XXVI.

SOLANVM somniferum ad duorum aut trium pedum altitudinem subinde attollitur: caules eius crassi, rotundi, duriusculi, folijs vestiuntur multis subpinguibus, latis, oblongis, Mali Cotonei maioribus, alioqui similibus: flosculi subrubentes in breuibus pediculis, è sinu foliorum, caules ambiunt: acini siue baccæ crocei coloris exiguis farctæ seminibus in folliculis succedunt hirsutis: radix subest longa, crassa, lignosa, foris nigricans, aut, vt Dioscorides, καφέδρον, id est, subrubente cortice vestita.

Nascitur in saxosis haud procul à mari, eodem auctore. In hortis Belgij satum, fructum perficere agrè potest.

Dioscorides σπύγγιον ὑπνωτικόν appellat: Theophrastus σπύγγιον ὑπνωτικόν: ab alijs δισκασιον dicitur: Latinis Solanum somniferum; à plerisque etiam Solanum Manicum, Apollinaris minor, Vlticana herba, Opfago.

Cortex radices huius, inquit Dioscorides, in vino potus drachmæ pondere vim habet somniferam,

feram, mitiorem tamen quàm Papaueris succus: fructus valde vrinam ciet. Dantur hydro-
picis corymbi XII. plures poti mentis emotionem faciunt.

Hæc Galenus ex Dioscoride quoque transcripta habet; adiiciens corticem radicis in ter-
tio esse ordine refrigerantium, utpote Opio imbecilliolem ac mitiorem.

De Solano Manico ex Dioscoride & Theophrasto. CAP. XXVII.

MANICVM siue furiosum Solanum, folia habet, ut Dioscorides ait, Erucae similia, attamen maiora, & ad Acanthi, quem Pæderota vocant, accedentia: caules producit à ra-
dice *καρφοεις* siue proceros decem aut duodecim, Orgyæ altitudinem habentes: caput verò
in fastigio eminens, uti Oliua, sed hirsutius, instar Platani pilulæ; grandius tamen ac latius:
flos niger: post hunc fructus racemosus, rotundus, niger, acinos x. aut XII. veluti Hederæ ha-
bens corymbos; sed vix modo molles: radix subest candida, crassa, concaua, cubitalis.

Theophrastus huic folium etiam *ἐυζώμω*, hoc est, Erucae simile tribuit & maius; caulem
Orgyæ longitudinis: caput verò Gethyi, grandius tamen ac pilosius, fructui Platani simile.

Gethyon.

Gethyon autem ex Ceparum est numero, & ut quidem Plinius, Ascalonia genus: quod
pænè, ut Theophrastus ait, *ἀκίφαλον*, id est, absque capite est, cervicis tantum longæ, & ideo
totum in fronde.

Orgyæ.

Ὀργυα autem mensura est Hesychio, quanta est ambarum manuum extensio, siue, ut
Marcellus, quantum protensa hominum utrimque brachia per pectus longitudine patent.

Nascitur in montanis & vento expositis ac *πλαταμῶσι*, hoc est, locis latis, magnisque, mari
vicinis.

Στρώχρον appellatur *μανικόν*, siue furiosum Solanum: à nonnullis *πέρσον*, ab aliis *θρόνον*, aut
potius, ut Theophrastus habet, *θρούρον* vel *βρούρον*, item & *θεϊτόν*. Dicitur & *ἐνορον*, *ὄρθό-
γυον*, *παντάδρον* καὶ *ἀνδρον*. Dioscorides lib. sexto De lethalibus medicamentis, Dorycnion
etiam à nonnullis Solanum manicum appellari ait.

Vim autem habet Solani manici radix pota cum vino pōdere drachmæ vnius, ut imaginatio-
nes faciat nō iniucundas. Duæ verò potæ mentē ad triduū emouent. Sed quatuor drachmæ
epotē interimunt. Remedium est aqua mulsā copiosa pota, & vomitu reiecta: auctor Diosc.

Theophrastus eadem fere habet. Datur eius radicis, inquit, drachmæ pondus, si placuerit
ut quis ludat, seq; pulcherrimū putet: si verò ut amplius insaniat, drachmis duabus opus est:
si autem insaniam numquā solui cupueris, drachmas tres dabis: quatuor, si interimendum.

Solanum lethale.

De Solano lethali. CAP. XXVIII.

*Mādrago-
ras Theo-
phraſti.*

LETHALI Solano caules surgunt bicubita-
les aut altiores, rotundi, mediocris crassitu-
dinis, ramosi, e subrubro colore nigricantes; quos
conuestiunt oblonga, lata, mollia, & nonnihil lan-
uginosa folia, maiora latioraq; quàm Solani: flo-
res oblongi, caui, e foliorum alis, obscuriore pur-
pura nigricant: bacca acino vix simillima succe-
dit, singulis vnica, splendide nigricans, magnitu-
dine fere mediocris Cerasi, exiguo semine graui-
da: radix longa, magna, inalbicans, diuturna ac
viuax, in propagines plures distribuitur.

Circa siluas, iuxta parietes, sepimenta que agro-
rum, aliisque perinde parum cultis ac desertis re-
peritur locis: umbrosa amat.

Augusto arident maturæ bacca: flores & antè
& eodem reperiuntur tempore.

Vulgò Solanum lethale, siue Solatrum lethale
appellatur: Italis ac Venetis *Bella dona*: Germanis
Dollwur, *Dollkraut*, *Schlaaff beeren*, *Schwraut*:
Belgis *Groote Nascap* & *Dulle besien*. Sunt qui pu-
tent Fabam inuersam dici.

Ad Mandragoram Theophrasti (qui differt à
Dioscoridis Mandragora) plurimum accedit; si
non ipsissimus est. Theophrastus hunc caulem
habere ait, & fructum ferre nigrum *ραγώδην καὶ
αἰνώδην τῶ γυμῶ*, id est, acino vix similem, & suc-
co vinosum. Respondent quoque facultates.

Nam

Nam Solanum istud soporiferum est, mentem conturbat, infaniam facit, si pauciores baccae sumantur: plures verò etiam interficiunt, citam festinamque mortem inferentes. Hæc & de Mandragora Theophrastus de caussis lib. vi. Somnum, inquit, conciliat, & si copiosius etiam detur, mortem adfert Mandragoras.

Solani huius & aliud est reperire genus, foliis angustioribus, venosis, deorsum reclinatis, caule anguloso, floribus oblongioribus calathi specie, marginibus crenatis, è pediculo dependentibus; quibus succedunt singulæ baccae nigræ, aut ex nigro purpurascens, feminibus refertæ, media sui parte calyci denticulato inhaerentes: radix grandis, strumosa, & albicans.

Matthiolum Solanum istud agro ait exire Goritensi in monte Saluatino inter saxa; & speciem alteram Solani somniferi esse sentit. Est tamen Solano lethali similis, ad cuius genus idcirco potius referendum.

De Mandragora. CAP. XXIX.

Mandragoras.

MANDRAGORAS Mas est & Femina; ut etiam Dioscorides ait.

Mari folia sunt magna, longa, lata, lævia, dilute virentia, veluti Betæ, sed maiora amplioraque & resupina: flosculi in singularibus pediculis inter hæc exeunt, herbaceo candicantes colore: mala inde rotunda, lutei coloris, relucens lævioris, soporifero odore suaueolentia; in quibus femina modicè plana & quasi resima: radix proluxa, crassa, candicans, subinde bifida aut trifida.

Feminae folia angustiora sunt & minora nigrioraque: fructus pallidiores, minores, turbinati, Sorbi aut Pyri effigie, sed non minus odorati: radix quoque proluxa, foris amplius nigricans, interius albida. Caret vterque caule, & folia ab ipsis promit radicibus.

In calidis regionibus, in siluestribus & montosis gignitur, veluti in Gargano Apuliae monte. At in Germaniis satus tantummodò reperitur, & femina quidem perquam rarissime.

Mandragoras & à nonnullis κηράια Græcis dicitur: & Circea quidem à Circe illa venefica procurandi amoris artifice. Creditur enim huius radix ad amatoria facere. Appellatur & αντίμιλον, δρηαία, ac ut nota habent, ξηράνη, αντίμιον ή αντίμιον, βομβόγυλον: à Pythagora άνθεροπόμορφος: Latinis Terræ malum, Terrestris ma-

lus, Canina malus: Germanis Agram: Officinæ & reliquæ nationes Græcam vocem retinent.

Marem Dioscorides ait, à nonnullis μόριον dici. Describitur tamen ab eo & alius Mandragoras Morion, qui, quantum ex ipsa datur colligere descriptione, mari similis est, sed omnibus partibus minor.

Femina μέλας mandragόρας, & φειδικίας appellatur.

Differt ab istis Mandragoris, Theophrasti Mandragoras, cuius superiore meminimus cap.

Habet autem Mandragoras vincentem facultatem refrigeratorem, ut Galenus ait, adeò ut tertij sit ordinis refrigerantium.

Dioscorides multas huius particulatim facultates enumerat, quarum tamen haud aliæ huic propriæ, quàm quæ narcoticam & somnificam eius potentiam consequuntur. Est hæc in cortice radicum maior quàm in reliquis partibus. Poma mitiora, cum pipere & aliis perinde calidis cocta edi posse feruntur.

Galenus etiam pomis nonnihil caloris & humiditatis inesse ait: radice autem corticem esse valentissimum, & non tantum refrigerare, sed & desiccare.

De aureis Malis. CAP. XXX.

MALORVM aureorum stirps caules habet rotundos, bicubiales aut ampliores, multis malis ramosos, succi plenos, facile collabentes: foliis luxuriat multis, multipliciter dissectis,

2.

1.

2.

1.

2.

Aurea mala.

Mala infana.

Μελι-
κόριον.

ctis, Agrimonix ferè foliorum modo singularibus eorum incis: flosculi lutei sub foliis prodeunt; excipiunt hos fructus rotundi, profundis crenis striati, mediocris Mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes, aut auri luteo relucens colore, in quibus copiosa humens medulla succi instar, qua semen conditur. Tota herba grauem foetidumque odorem spirat, è viridi colore inalbicat, & aliquantum hirsuta est.

Seritur subinde in hortis. Eodem quo fata est anno fructum, & quidè Autumno, perficit.

Nostra ætas Aurea mala appellat: Itali *Pomi d'oro*: Germani *Goldapfel*: Belgæ *Gulden appet*: Galli *Pommes d'amours*, id est, Amoris poma.

Alia sunt Aurea mala, de quibus fabulantur Poëtæ, hortorum filiarum Hesperii; quibus custos adhibitus fuit Draco, quem ab Hercule interfectum ferunt.

Facultate autem hæc Mala aurea, cum vniuersa ipsa herba refrigerant, aliquanto tamen minus quàm Mandragoras.

Poma à nonnullis cum pipere, sale & oleo præparata ac cocta eduntur. Præbent autem corpori alimenti quidem perquam exiguum, & hoc ipsum prauum ac vitiosum.

De Malis insanis. CAP. XXXI.

MALA insana appellata humilis producit herba: cauliculus brevis est, pauci ramuli, sed lata sunt folia, maiora, crassiora candidioraque quàm Solani, ambitu nonnihil sinuata, ad Xanthij nonnihil accedentia: flosculi albicante aut purpurascens colore speciosi, stellæ modo radiati, luteis in medio staminibus: fructus calyci inhærens à mediocris longitudinis pediculo dependet, subinde oblongus, gallinacei oui forma & magnitudine; quandoque Mali instar rotundus, nonnumquam candidus, sæpius purpurascens.

Annua & hæc stirps. Sata Vere, Autumno fructifera est.

Peregrina quoque Germaniæ ac Galliæ. Sed in Ægypto passim in arenosis campis vel ponte gignitur, fructus adferens duplo aut triplo maiores, quàm in Gallia aut Germania: vt quidem Petrus Bellonius in Singularium suorum lib. 11. scriptum reliquit.

Iudicauit idem Theophrasti Malinathallam esse. Apud Insuæres Melongena; ab Hetruscis verò Petranciani, vt quidem ait Matthiolus, dicuntur: alij Melanzana vocant: Latine Mala insana: Germani *Melanzan*/ *Dollöpfel*: Galli *Pommes d'amours*, & *Veranges*. posterior appellatio Hispanis & Belgis innotuit.

De Malinathalla autem sic Theophrastus: Locis arenosis (in Ægypto) haud procul à fluuio nascitur terrenum, quod *μελιναβάλλω* appellant,

pellant, figura rotundum, magnitudine Mespili, sine Nucleo: folia vt Cypeiros mittit: hæc (radicem nempe Loti Corium appellatam & Malinathallam) incolæ legentes in βρύτω hordeaceo coquunt, dulcia admodum redduntur, hisque pro bellariis vtuntur.

Quæ sanè verba, Mala infana, haudquaquam Malinathallam, sed differentem omnino esse stirpem ostendunt. Malum etenim ipsum Mespilum magnitudine excedit, folia autem herbæ non sunt Cypeiri.

Ceterùm Mala infana apud Ægyptios, teste Bellonio, cocta sub cineribus, vel in aqua, aut etiam fricta singulis ferè diebus & mensis inferuntur, & eduntur. Hermolaus Barbarus ex oleo, sale & pipere fungorum modo coqui & mandi refert.

Qualicumque autem tandem vel cocta vel præparata modo esitentur, mali sunt succi, & nullum aut omnino exiguum præbent alimentum.

De Malis Æthiopicis. CAP. XXXII.

Mala Æthiopica.

DIFFERUNT non parum à Malis infanis, quæ nostra ætas Æthiopica cognominat, horum stirps caule assurgit subinde cubitali, in duas trève alas diuiso: foliis latis, ex albido virentibus, angulosis, duriusculis, quibus à media costa siue neruo spinulæ quædã breues exeunt: flosculi secundùm cauliculos albicant, senum foliolorû, staminibus mediis subluteis. Fructus rotundus, striatus, Malo aureo minor ac durior, colore per maturitatem eleganter rubens; supereminente exiguo quodam veluti alterius mali rudimento, quod & rubet, sed dilutiùs.

Peregrinum istud Belgio: semina ex Hispaniis attulit honesta Domina Christina Bertolfa vidua clarissimi ac ampliss. viri D. Joachimi Hopperi.

Tardè admodum (sed tamen eodem quo factum anno) ad perfectionem Colonix venit.

Malum vocant Æthiopicum, quod ex Æthiopia in Hispaniam primùm inuectum existimetur. Veteribus cognitum fuisse, difficile fuerit affirmare. Cum Malinathalla, de qua ex Theophrasto superiore cap. scripsimus, nequaquam etiam conuenit. folia siquidem cum Cypeirinis haud conueniunt, cuiusmodi sunt Malinathallæ.

Feruntur verò hæc Mala in pinguium carniū iure cum sale ac pipere cocta inferri ac edi: & minùs mali succi esse, quàm Infana aut Aurea. propterea videlicet, quod duriora, diu-

tiusque asseruari queant, nec ita facilè vti illa corrumpantur. Sunt tamen nec hæc Æthiopica boni succi, & alimenti non multum corpori adferunt.

De Stramonia, siue Pomo spinoso. CAP. XXXIII.

STRAMONIÆ caulis cubito non rarò altior, digitum crassus, in pauculos ramulos diuiditur: folia eius lata, sinuata, & acuminata, maiora longioraque quàm Solani, aut Malorum infanorum: flos ex oblongo denticulato calyce exit, magnus, candidus, calathi effigie, Conuoluuli maioris floris æmulus, sed tamen omnino maior ac amplior, & per oras angulosus, staminibusque aliquot albidis in medio: fructus succedit singulis rotundus, breuibus, crassis, non tamen acutis spinis asper, magnitudine ferè Nucis regix, putamine suo nondum exuta, aut maior, in quibus semina & magnitudine & forma Mandragoræ. Odor herbæ caput nonnihil aggrauat: floris gratior Lilio accedit, sed tamen & soporiferus.

Rara & peregrina stirps est. Vere feritur; si feruens serenaque ætas fuerit, fructus Autumno in Belgio perficitur; secùs non facilè.

Stramoniam nuncupant, & Pomum siue malum spinosum: nonnulli Coronam regiam: alij Melospinû: Græci nostri temporis παραπόκκαλον aut potiùs βαρυπόκκαλον, quasi Nucem

Stramonia.

Nux Me-
thel Sera-
pionis.Hippoma-
nes.

Colchicum.

Zetislofen: nostris Tyteloofen: Gallis *Mort au chien*: vulgò Hermodactylus.

grauantem & torporem ac molestiorē somnum inducentem: Itali hinc, vt quidem apparet, *Paracoculi*: Germani *Stechpffel* vocant: Belgæ *Dozen* appet: Galli *Pomme de Peru*: Valerio Cordo *Hyoscyamus Peruvianus*: Matthiolo verò atque aliis *Nux Methel Arabum* esse videtur. Nucem autem *Methel Serapio* cap. CCCLXXV. fructum esse scribit similē *Nuci vomicae*, cuius semen sit veluti *Mandragoræ*: cortex asper, sapore gratus ac virtuosus: qualitas quarto ordine frigida. Aloysius Anguillara *Stramoniam Hippomanes* illud *Theocriti* esse suspicatur, quo in *Pharmaceutria* equos in furorem agi refert. *Crateus* siquidem, quem *Theocriti* citat interpret, *Hippomanis* plantam fructum habere scribit, vt *Cucumeris silvestris spinosum*.

Facultate autem *Stramonia* soporifera ac narcotica, frigida etiam quarto ordine, *Mandragora* non inferior.

De *Colchico* & *Hermodactylo*.

CAP. XXXIIII.

COLCHICO folia terna, aut quaterna oblonga, lata, laeua, pingua, Liliij albi foliis & forma ac laeure satis similia; inter quæ medijs in breuibus pediculis exeunt duo, tres, aut quatuor, instar siliquarū folliculi, triangulares, crassi, oblongi, per maturitatem in tres sese explicantes partes; semine pleni rotundiusculo, e ruffo colore nigricante; quo maturo folia vnà cum cauliculis intercidunt. Paulo ante Autumnij æquinoctium in breuioribus, tenerioribus, albicantibus pediculis flores erumpunt (nullis iam apparentibus foliis) *Croci* folculis & forma & colore affimiles, dilutiùs tamen cærulei; staminibus internis pallidè luteis: radix bulbo similis, turbinata, ab vna parte in planum compressior rimam siue sulcum, cum floret, habens, reliquo tempore non apparentem: tunicis conuestitur nigricantibus; fibras aliquot inferius demittit. bulbus ipse carnosus, candidus, lacteo succo manans, dum quidem viret, & recenter e terra erutus: resiccatus etenim rugosus & foris interiorisque nigricat, aut etiam obscure rubescit, teste Val. Cordo. sapore autem est dulci, amaritudinis tamē exiguum saluam eliciens subsequitur.

Vulgare autem istud *Colchicum* Italia, Gallia, ac Germania est: vbi in humidis, sed tamen pinguibus ac latis pratis exit, & non rarò in montium conuallibus. Reperitur etiam nonnullis locis, foliis angustioribus. *Dioscorides* in *Messena* & *Colchide* enasci tradit. Germinant folia Vere; circa æstiuum solstitium siliquæ cum semine maturantur, flores circa Autumnij æquinoctium, vt diximus, reperiuntur.

Κολχικόν *Dioscorides* appellat; plerique *ἑφήμερον*. est tamen & aliud *ἑφήμερον* non lethale Latine à nonnullis *Bulbus agrestis*: Germanis

Sed

Sed tamen quo in medicamentorum compositionibus Hermodactylo utimur, ab isto dif-
ferens est. Bulbus nempe huic magnitudine & forma satis respondens, verum resiccatus, &
albidus permanens, nequā rugosus, modicē durus, tundiq; facilis, cuius pulvis candidus est.

Valerius Cordus Colchicum quoddam reperiri scribit superioribus simile, sed flore candi-
do, & radice bulbo, cum resiccatus est, in albicante interiusque candidissimo, cuius contusi
pulisculus speciem exhibeat farinæ triticæ; sapore suavi ac dulci: Hoc in Germania, in-
quit, non nascitur, sed aliunde infertur. Et verisimile est, albidū istius & peregrini Colchici ra-
dices esse, quæ in Officinis Hermodactyli nomine veneunt: nihilque aliud Hermodactylum
istum esse, quàm albæ candidæque radice Colchicum.

Atque ita duo erunt unius generis: legitimus videlicet Hermodactylus, candida & foris
& intus radice, & spurius Hermodactylus, siue perniciosum Colchicum, nigricante aut ru-
bente foris, interiusque bulbo.

In hac sententia fuisse Auicennam, quæ ab eo scripta sunt cap. CCCLII: ostendunt. Hermo-
dactylum siquidem ait radicem esse plantæ habentis rosas (id est flores) albos aut citrinos (re-
ctius purpureos) & meliorem esse album: rubentem & nigrum malos, ac perniciose venena:

Ceterum Hermodactylus vim habet purgandi; priuatim arthriticis, inquit Paulus, tunc
cum humores fluunt, exhibetur: verum itomacho aduersatur. At Colchici radix, in cibo ac-
cepta strangulando enecat, similiter ut Fungi; Dioscorides auctor.

De Cicuta. CAP. XXXV.

Cicuta.

PROCCERO, ferulaceo, glabro, læui, eoque
crasso, intus inani, dilute virenti, nonnullis
tamen subrubentibus veluti serpentum maculis
resperso culmo, supra tres non raro cubitos Ci-
cuta assurgit, umbellæ fastigia occupant; candidi
in his flosculi; semina postea Anisi æmula ali-
quantò candidiora; radix dodrantalis, crassitu-
dinis digiti, candida, & quando caulem facit in-
terius caua, prius solida. Ingratum, grauem fœ-
dumque ipsa tota spirat herba odorem.

Circa oppida & pagos abundat locis vmbro-
sis & pinguibus, prope fossas aggeresque: agro-
rum pratorumque sepimenta.

Cum floribus Iulio: semine prægnantem Au-
gusto ac seriùs videre est.

Græcis *κάρων*, Latinis Cicuta est: Germanis
Schurling, Witscherling: Brabantis Scheerlinck/
Dulle keruel: Hispanis *Ceguta y Canabeia*: Gal-
lis *Cigue*.

Extremè, ut Galenus testatur, refrigerantis est
facultatis. Temerarium fuerit hanc vel pue-
rorum testibus, vel virginum mamillis impone-
re, incrementumque harum partium eo modo
reprimere. Præter enim quòd partes illas facilè
efficiat contabescere, cordi quoque ac iecinori
foris admota etiam obest, tametsi multò magis
intrò assumpta. Est etenim ex lethalium nume-
ro, frigiditate sua, ut Dioscorides refert, enecans.

Remedio est, Plinius ait, priusquam perue-
niat ad vitalia, vini natura excafactoria: sed in
vino pota irremediabilis existimatur.

Athenienses in interimendo sapientissimo philosopho Socrate Cicuta vsos, Plato refert.
Quàm grauitè & periculosè hallucinantes Officinæ, huius semine loco seminis Harmel,
id est, Rutæ, quandoque vsæ fuerint, exploso iam dudum errore, notissimum est.